

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Zamítnuto? Cesta turecko-českých párů za společným životem.

Bc. Tereza Štempecová

Diplomová práce

2017

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Tereza Štempecová**
Osobní číslo: **H15365**
Studijní program: **N6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Zamítнуť? Cesta turecko-českých párů za společným životem.**
Zadávatel katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Studentka se v diplomové práci zaměří na migraci tureckých občanů do České republiky. Zaměří se na cizince, kteří mají v ČR vazby a kteří jsou v procesu sloučení rodiny, tedy žádosti o přechodný pobyt. Popíše osobní důvody, které informanty vedly k tomu, aby opustili domovskou zemi. Při zúčastněném pozorování a formou neformálních rozhovorů se pokusí zjistit, jak se tyto lidé integrují v nové zemi a co všechno musí podstoupit k tomu, aby mohli v nové zemi žít legálně, a jaký mají názor na fungování institucí s tímto procesem spojených. Jedna z nejdůležitějších částí práce bude založena na migračních teoriích a vazbách, které lidem pomáhají, také na push a pull faktorech a teoriích sítí. Protože částí práce bude i pohled na orgány, které jsou činné v těchto řízeních, pokusí se studentka provést rozhovor s cizineckou policií. Tato práce bude do jisté míry studentčinou sebereflexí její současné životní situace.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- Allport, G. W. 2004. O povaze předsudků. Praha: Prostor.
Appadurai, A. 1996. Modernity At Large: Cultural Dimensions of Globalization. Minneapolis: Public worlds.
Barša, P. 1999. Politická teorie multikulturalismu. Brno: CDK.
Bourdieu, P. 1998. Teorie jednání. Praha: Karolinum.
Brettell, B. Caroline, J. F. Hollifield. 2000. Migration Theory: Talking across Disciplines. Hove: Psychology Press.
Castles, S., M. Miller. 2003. The Age of Migration. New York: Guilford Press.
Castles, S., A. Davidson. 2000. Citizenship and Migration: Globalization and the Politics of Belonging. New York: Routledge.
Handler, R. 1994. Is "Identity" a Useful Cross-cultural Concept?, in J. R. Gillis. Commemorations, The Politics of National Identity. Princeton: Princeton University Press, s. 27 - 40.
Szaló, C. 2007. Transnacionální migrace. Proměny identit, hranic a vědění o nich. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
Szaló, C. 2002. Proces kulturní asimilace a konstrukce identity "přistěhovalců", in T. Sirovátka. Menšiny a marginalizované skupiny v České republice. Brno: Rubikon.
Taylor, Ch. 1994. Multiculturalism: The Politics of Recognition, in Amy Gutmann. Multiculturalism. Princeton: Princeton University Press.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Hana Synková, Ph.D.**
Katedra sociálních věd

Datum zadání diplomové práce: **31. března 2016**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2017**

prof. PhDr. Karel Ryjáček, CSc.
děkan

PhDr. Adam Bošáček, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2016

Prohlašuji

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo, na uzavření licenční smlouvy o užití této práce, jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Praze dne 30. 6. 2017

Bc. Tereza Štempecová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat PhDr. Haně Synkové Ph.D., za skvělé vedené mé diplomové práce. Bez jejich připomínek, konzultací a nových poznatků by tato práce nevznikla v této podobě. Díky patří mé rodině, která mi byla oporou jak při psaní této práce, tak při celém procesu, který k napsání této práce vedl. Mému příteli, bez kterého bych neměla možnost poznat rozmanitost české byrokracie. Velký dík, patří všem přátelům a známým, kteří v nás věřili, pomohli nám, a neodsoudili nás.

Tímto děkuji všem informantům, kteří se rozhodli se mnou sdílet jejich cestu, nechali mě nahlédnout do jejich života, díky. Poslední díky patří cizinecké policii, Odboru azylové a migrační policie díky všem, se kterými jsem měla možnost jednat. Díky za Vaši snahu nás všechny zlomit, nepovedlo se, po Vašem zásahu jsme zůstali ještě silnější.

Děkuji.

NÁZEV

Zamítnuto? Cesta turecko-českých párů za společným životem.

ANOTACE

Práce je zaměřena na smíšené turecko-české páry, které v České republice žádají nebo žádaly o udělení přechodného pobytu. Cílem práce je popsat celý proces řízení, všechny kroky a náležitosti, kterými si páry musí projít. Jako další cíl si práce klade poukázat na nedostatky v jednání liniových pracovníků a české byrokracie.

KLÍČOVÁ SLOVA

přechodný pobyt, odbor azylové a migrační politiky, byrokracie, turecko-české páry

TITLE

Rejected? Journey of Turkish-Czech Couples towards the Common Life.

ANNOTATION

This thesis is focusing on Turkish-Czech couples which are or were applying in Czech republic for temporary residence permit. The aim of this thesis is to describe whole process, all steps and necessities that couples went through. Another aim is to point out deficiencies in the proceeding of the line workers and the Czech bureaucracy.

KEY WORDS

temporary stay, Department of Asylum and Migration Policy, bureaucracy, Turkish-Czech couples

Obsah

0. Úvod.....	9 - 10
1. Seznámení s terénem.....	11 - 13
1.1. Metodologie.....	13 - 14
1.1.1. Popis informantů.....	14 - 15
1.2. Výběr informantů.....	15 - 16
1.3. Sebereflexe.....	16 - 18
1.4. Etické otázky výzkumu.....	18 - 19
2. Formy žádostí o pobyt v České republice.....	20 - 22
2.1. Žádost o přechodný pobyt.....	22 - 24
2.1.1. Domovní kontrola.....	24 - 27
2.1.2. Výslech.....	27 - 30
2.2. Zamítnuto?.....	30 - 32
2.2.1. Integrovaná centra pro cizince.....	33 - 34
2.3. A proč se nevezmete?.....	34 - 36
3. Diskurz v kontextu cizinecké policie.....	37 - 38
3.1. Účelovost.....	38 - 39
3.2. Intenzita vztahu a její změřitelnost.....	39 - 40
3.3. Subjektivita vs. objektivita.....	40 - 42
3.4. Nauč se sám.....	42
3.4.1. Zaměstnání.....	42 - 44
3.4.2. Pojištění.....	44 - 45
3.4.3. Dokládání dokumentů.....	45 - 47
3.5. Souhrn.....	47 - 48
4. Rozhovor s cizineckou policií.....	49
5. Migrace.....	50
5.1. Transnacionální migrace.....	50 - 51
5.2. Transnacionální sociální síť.....	52 - 54
5.2.1. Jazykové bariéry.....	54 - 55
5.3. Transnacionální sociální pole.....	55 - 56
5.4. Transnacionální identita.....	56 - 57

5.5. Push-pull teorie.....	57 – 58
5.6 Souhrn.....	58 - 59
6. Byrokratická estráda.....	60
6.1. Byrokratizace.....	60 - 62
6.2. Linioví pracovníci.....	62 - 65
6.3. Souhrn.....	65 - 66
7. Jak to vlastně dopadlo?	67 - 68
Závěr.....	69 - 70
Seznam použité literatury.....	71 – 72
Příloha 1.	
Odposlechnuto při výsleších aneb perličky OAMP.....	73

0. Úvod

„Jde o úctu k člověku skrze jednotlivce.“

(Antoine de Saint-Exupéry)

V úvodu celé práce bych ráda zmínila, že si jsem vědoma toho, že ne každý čtenář bude nahlížet na popisovanou situaci stejně jako já. Věřím, že se najdou lidé, kteří budou mít jiný názor, případně zkušenost, ale byla bych ráda, aby tato práce byla čtena s opatrností a respektem ke všem informantům. Víím, že pochopení celého procesu může být složité, ale věřte mi, nic z toho, co je popsáno na dalších stránkách není smyšleno.

V první části diplomové práce popíši svůj terén, důvody, které mě vedly k tomu, abych šla touto cestou. Přiblížím záměr celé práce spolu s metodologií, výzkumnými otázkami, informanty a v začátku také objasním to, proč je tato práce do jisté míry mojí sebereflexí. Důležitou kapitolou bude otázka etiky, která je pro mě zásadní.

Kapitola formy žádosti o pobyt v České republice se bude věnovat samotnému procesu žádosti o přechodný pobyt, popíši, jak taková žádost vypadá a jaké kroky jsou nutné k tomu, aby mohla vůbec vzniknout. Zároveň zde budou zahrnuté i body, které moje informanty potkali v průběhu vyřizování žádosti. Na konci této kapitoly naznačím i eventuální konec celé žádosti pro mnohé páry spolu s doporučením od Odboru azylové a migrační politiky.

Část diskurz v kontextu cizinecké policie obsahuje několik podkapitol, které nesou název útržkovitých výrazů, jako například účelovost nebo intenzita vztahu. Tyto útržkovité názvy jsou důležité pro celou strukturu a pochopení této práce. Všechna slova a slovní spojení jsou zmíněna na základě toho, že Odbor azylové a migrační politiky s těmito výrazy vůbec nešetří

a sám je používá při každé „vhodné“ příležitosti. Vysvětlím jejich význam v kontextu celého řízení, ale i to, jaký význam mají tato spojení pro samotné účastníky řízení.

Rozhovor s cizineckou policií byl mou osobní výzvou od samého začátku, kdy vznikl nápad napsání této práce. Měla jsem spoustu otázek, na které jsem neznala odpovědi, zda se tento rozhovor uskutečnil, je popsáno právě v této části.

V kapitole s názvem Migrace a jejich podkapitolách se zaměřím na popsání toho, jaký význam má pro mé informanty proces migrace, jak se mění jejich identita a zda se mění. Popíši také to, jaké transnacionální sociální sítě si v České republice moji informanti vytvořili a zda jim tyto sítě byly v něčem nápomocné. Vysvětlím také důvody (push a pull), které mé informanty vedly k tomu, že se rozhodli opustit svou zemi. Dále jak celkově vnímají život v České republice a jestli mají problém s jazykem?

Důležitosti samotných úředníků se budu věnovat v kapitole byrokratická estráda. Celý tento proces je z části i o byrokratických pracovnících, zaměřím se na to, jaký význam tito pracovníci celému procesu dávají a zda je v jejich silách proces nějakým způsobem ovlivnit. Při celém procesu jsem narazila na slovo byrokratizace a její důsledky, které budou v této části popsány. V této části také poskytnu odpověď na jednu ze svých výzkumných otázek.

Jak to vlastně dopadlo? Pohádkou, brekem nebo snad úplně jinak? Poslední část se bude věnovat krátkému shrnutí toho, jaký konec měl proces pro jednotlivé páry a zda byly všechny žádosti nějakým způsobem vyřízeny před dopsáním této práce.

1. Seznámení s terénem

S terénem své diplomové práce se seznamuji již delší dobu, přesněji čtyři roky. Dlouhou dobu jsem zvažovala, zda se do takového terénu pustit, a to hlavně z osobního hlediska. Tento terén se týká mně a mých blízkých, a ačkoli jsem sama sebe odrazovala od napsání této práce, zařekla jsem se, a vzala jsem si toto téma jako osobní výzvu – napsat o cizinecké policii, Odboru azylové a migrační politiky (dále jen OAMP) a celkovém systému jednání s cizinci a jejich blízkými. Téma cizinců a tím spojené cizinecké policie mne začalo zajímat již při psaní mé bakalářské práce, tato práce však bude zaměřena na získávání přechodného pobytu, nikoli studentského víza.

Pro svůj terén jsem si tedy vybrala několik párů, kteří žijí na území České republiky, přičemž se vždy bude jednat o ženu (Češku) a o muže (Turka), tyto páry jsou nesezdány, takže pro cizineckou policii spadají do kolonky druh/družka.

Všichni moji informanti budou anonymizováni, stejně tak budou anonymizována pracoviště, kde zúčastněné páry žádali. V začátcích psaní mé práce jsem měla v úmyslu, tato místa neanonymizovat a to z jednoho prostého důvodu, který byl a je možná naivní, ale neodpustím si ho, je to snaha o zlepšení podmínek pro cizince a jejich blízké. Kousek mého já doufá v to, že tato diplomová práce pohne alespoň s jedním člověkem, který se cítí být pánem tvorstva a donutí Ministerstvo vnitra spolu s cizineckou policií k jednotným postupům, jasně daným právům a povinnostem a konečně, zredukuje diskriminaci párů, které ještě nechtějí vstoupit do svazku manželského. Vše, co bylo zmíněno v předchozích větách, je pro stále platné, nerada bych však byla zodpovědná, za následky, se kterými by se případně někteří zaměstnanci OAMP mohli setkat.

Stanovila jsem si dvě výzkumné otázky, kterým se budu v průběhu celé práce věnovat. Jako první otázku bych chtěla zodpovědět „*Jaký dopad má proces žádání o přechodný pobyt na turecko-české páry?*“ Jelikož jsou tyto žádosti během na dlouho trať, budu se zajímat o to, jak tento proces na páry působí. Vydrží páry tuto těžkou zkoušku? Donutí OAMP svým jednáním páry k rozchodu? Existují páry, které se na základě zamítnutí žádosti vezmou, aniž by o tom dříve přemýšleli? Mojí druhou výzkumnou otázkou bude „*Jak se mění strategie jednání párů během procesu žádosti?*“ Mají páry vůbec nějakou možnost měnit své strategie v procesu jednání, a pokud ano, tak jakým způsobem a na základě čeho je mění. Existuje nějaká možnost, jak se k přechodnému pobytu dostat jinak, než oficiální cestou?

Obě výzkumné otázky spolu korespondují a jejich zodpovězení se bude do jisté míry prolínat. Téma, které jsem pro svou práci zvolila, nabízí mnoho dalších výzkumných otázek, které by stály za to, být zodpovězeny, ale tuto práci nechám na jiném odvážlivci.

V případě, že je váš život spojen s cizincem, dříve nebo později se musíte zajímat o spoustu věcí, které vás jako občana České republiky už z principu nezajímají, protože toto je přeci vaše země, narodili jste se zde, ústava vám zaručuje práva, ale zároveň vám stanovuje i povinnosti. Ve velké míře, jste s nimi srozuměni, respektujete je, nebo je nějakým způsobem bojkotujete. Jakmile je však vaše drahá polovička odjinud než z Evropy¹ tak jsou měřítko trochu jiná. Já se o tyto informace začala zajímat před čtyřmi lety a stále si přijdu jako v začarovaném kruhu, kdy vás posílají od čerta k ďáblu a chvílemi ani nevíte, zda jste opravdu v té zemi, které říkáte rodná země, domov. Ocitnete se ve zcela novém prostředí, které není vlídné, a to jak vzhledově, tak ani svým přístupem.

Já osobně mám zkušenost s pobytem právě v Turecku, kam jsem odjela žít na několik měsíců. Musela jsem si vyřídit dokumenty k povolení k pobytu, řídila jsem se podle daného

¹ Turecko, o které se zde bude jednat, je bráno jako třetí země.

seznamu a během 14 dnů bylo hotovo. Na rok jsem měla vystaráno, nikdo se nehrabal v mém soukromí a nikdo mě nevyslychal, zda opravdu žiji s tímto člověkem. V Turecku, kde spolu dva lidé většinou žijí až po svatbě, nebyl problém, že nejsme oddáni, zasnoubeni atd. Ale v Čechách? Proces, plný papírování, výslechů, čekání, doprošování se a stížností. Celý tento proces bude popsán v dalších kapitolách.

1.1. Metodologie

Svou diplomovou práci jsem nerozvrhla do oddílů, které by se týkaly pouze výzkumu nebo jen teorie. Při psaní této práce se snažím o to, aby čtenář pochopil její význam a její záměr, kterým je poskytnout odpovědi na výzkumné otázky, které jsem si stanovila. Diplomová práce je založena na rozhovorech, které jsem provedla s vybranými páry. Všichni informanti budou v této části popsáni, abych čtenáři poskytla kompletní příběh daného páru. Tento popis je důležitý pro čtenářovu lepší orientaci v celém textu.

Pro svůj výzkum jsem využila kvalitativní metody, jelikož mým záměrem bylo si utvořit bližší vztah a kontakt s mými informanty. Kvalitativní přístup mi také umožňoval zahrnout do analýzy i další aspekty, které vyplynuly z interakce a mého vztahu s informanty. Měla jsem možnost sledovat jejich reakce na mé otázky, jejich emoce při zodpovídání otázek a v neposlední řadě i to jaký význam kladly svým odpovědím. Nejdůležitější metodou pro můj výzkum byly polostrukturované rozhovory. V této části je také důležité uvést, že polovina rozhovorů byla provedena v angličtině, jelikož většina tureckých informantů nedisponuje dostatečnou jazykovou vybaveností pro takovýto rozhovor. Všechny takto provedené rozhovory jsou mnou přeložené do českého jazyka. Rozhovory s mými informanty byly neformální a vždy se jich účastnil celý pár. Proč jsem zvolila právě takovou formu rozhovorů? Myslím si, že pro všechny informanty bylo důležité, že se nějakým způsobem známe a máme

stejnou nebo obdobnou zkušenost. Při rozhovorech, kdy byli přítomni oba z páru, jsem zaznamenala, že se cítí více uvolnění a odpovědi na mé otázky byly přirozenější.

Pro své rozhovory jsem měla připravenou jistou osnovu, které jsem se snažila držet, ale v podstatě se jednalo spíše o obšírná témata, kterých bylo nutné se dotknout. Po většinu času jsem nechala své informanty, aby mi svůj příběh spolu s pocity sdělili svými slovy.

Dodatečné otázky se odvíjely od toho, jakým směrem se náš rozhovor vyvinul, co všechno se danému páru při žádosti přihodilo.

1.1.1. Popis informantů

Jak jsem již zmiňovala, rozhovor jsem provedla se šesti páry, které v současné době již mají přidělený PP, nebo jim tento pobyt byl zamítnut, případně nějakým způsobem stále svádějí „bitvu“ s OAMP. Má práce je propojena s mojí vlastní sebereflexí, ale i s výpovědí mého přítele, kterého se toto téma také týká. Aby byla zachována kompletní anonymita mých informantů, která je pro mě velmi důležitá, bude se jednat o velmi stručný popis. Párům, ale i své a přítelově sebereflexi jsem přidělila 7 přezdívek. Vybrala jsem 7 tureckých měst (Istanbul, Ankara, Eskişehir, Kappadokie, Ölüdeniz, Trabzon a Izmir), avšak neznamená to, že by tato města měla něco společného s původem členů páru.

1. **Istanbul** – muž Turek, žena Češka, o PP zažádali již před dlouhou dobou v průběhu roku 2015
2. **Ankara** – muž Turek, žena Češka, o PP zažádali v roce 2015
3. **Eskişehir** – muž Turek, žena Češka, o PP zažádáno v roce 2015
4. **Kappadokie** – muž Turek, žena Češka, o PP zažádali po krátké známosti v roce 2014
5. **Ölüdeniz** – muž Turek, žena Češka, o PP zažádali v roce 2016
6. **Trabzon** – muž Turek, žena Češka – o PP zažádali v roce 2015

7. **Izmir** – muž Turek, žena Češka – o PP žádali dvakrát

Všechny mé páry jsou v současné době v České republice. To, jakým směrem se jejich řízení vyvinulo, bude v průběhu práce popsáno. V závěru bude také nastíněno, jak to se všemi účastníky řízení o PP dopadlo a jaký to na ně mělo vliv.

1.2. Výběr informantů

Před třemi lety jsem narazila na skupinu, které budu pro účely této práce říkat Zpovědnice, skupinu skvělých žen, které řešily stejné problémy jako já sama. Měly přítele Turka a tak nějak si nevěděly rady s českou byrokracií, z této skupiny také pochází všechny mé informantky a jejich partneři, některé znám osobně, některé jsem ještě neměla možnost poznat. Skupina funguje mnohem lépe než jakýkoli poradní portál, často lépe než sami úřady a úředníci. Toto byla moje první srážka s realitou, že tento proces nebude lehký a pravda, není.

Pro výběr svých informantů jsem využila právě této skupiny, jelikož její členky a jejich příběhy znám. Ačkoli znám jejich příběhy, nebude v této práci použito nic jiného, než co mi samy ženy a jejich polovičky sdělily. Výběr mých informantek byl poměrně jednoduchý, většina se pro téma nadchla v první minutě a ještě mi samy doporučovaly náměty, které bych neměla vynechat a kterým by bylo vhodné se věnovat více. Z pozice antropologa, kterého se tento terén týká osobně, může být velmi těžké rozlišit, co je pro napsání diplomové práce důležité a co naopak není. Dlouho jsem přemýšlela, jakých témat se doopravdy dotknout a jaká jsou pro tuto práci bezpředmětná. Pro mé informanty byl v začátcích důležitý celý jejich „příběh“, jak se poznali, což i mně napomáhá v psaní této práce, ale nemyslím si, že je na mně, abych na těchto stránkách vyprávěla takto citlivé příběhy. Mé téma je samo o sobě citlivé, řekla bych, že pro všechny zúčastněné strany. Proto

jsem již v začátcích, kdy jsem začala o napsání této práce uvažovat, všem představila její návrh, spolu s výzkumnými otázkami a mým primárním zájmem o jednání OAMP.

Pro účely diplomové práce jsem provedla rozhovor se šesti páry, které si v České republice v průběhu posledních dvou let zažádaly o udělení přechodného pobytu na základě sloučení rodiny. Všechny žádosti byly podány na různých pracovištích OAMP. Většina žádostí byla k dnešnímu dni vyřízena².

1.3. Sebereflexe

K tomu, aby čtenář plně pochopil mé úhly pohledu, moji interpretaci, do jisté míry i mé rozčarování a celkové podání této práce, je důležité, abych se rovněž představila. Kdo jsem, je evidentní již na první stránce této práce, ale co není tak evidentní, je fakt, že jsem před několika lety spojila svůj život s cizincem a jak už to tak v životě bývá, nastane čas, kdy se k sobě lidé chtějí nastěhovat, žít spolu, utvářet svou budoucnost. Ani v případě vztahu s cizincem tomu není jinak. Po letech navštěvování, kdy se z vás stane profesionál ve vyhledávání letenek, hotelů, autobusů, dobrého připojení k internetu, nastane doba, kdy si řeknete „a dost, budeme žít spolu“. My jsme to zkusili v Turecku a poté v Čechách, kde nás čekal maratón, který si málokdo z nás takto představoval. Většina životních kroků, které jsem popsala výše, měl stejný vývoj u všech párů, některé se liší, ale jen minimálně.

„Dostanete se do fáze, kdy si říkáte, že to navštěvování už dál nejde, že se musíte rozhodnout, co bude dál, dát tomu něco jiného. Český pár se k sobě sestěhuje třeba po pár měsících, my jsme o tom mluvili od doby, co jsme od sebe byli delší dobu, ale i tak, trvalo nám to skoro 3 roky. Neměnili bychom, protože všechno, co se týká té žádosti, se stejně učíš za pochodu.

² Tomu, jakým způsobem byly tyto žádosti vyřízeny, se budu věnovat v kapitole (7. Jak to všechno dopadlo?)

Myslíš si, že víš, co potřebuješ, jak postupovat, ale nevíš, a do toho si ještě normálně žij“ (z rozhovoru s párem Eskişehir).

„My jsme zažádali už po méně než roce známosti, přistěhoval se za mnou, nebylo na co čekat. Nechtěli jsme se navštěvovat, a vymýšlet různé plány, kdy a jak. Dostal vízum, přijel, podali jsme žádost“ (z rozhovoru s párem Kappadokie).

V případě mém i mých informantů se tedy jedná o migraci mezinárodní, při které, jak už název napovídá, dochází k překročení hranic států. Mezinárodní migrant je člověk, který žije na území země, ve které se nenarodil a získal jisté vazby k této zemi (Demografie.cz).

Postupem, kdy budu čtenáři představovat mnohé aspekty (kroky, které musí páry vykonat při celé žádosti, postup ze strany OAMP) takovéto žádosti, věřím, že nejednoho čtenáře napadne mnoho dalších otázek, které jsem z pozice zúčastněného pozorovatele/aktéra vystrnadila ze svých myšlenek³. Situace, kterou si moji informanti prošli nebo prochází, je často pohltí do takové míry, že se stávají paranoidní: *„Tohle jsou věci, které člověka, co o téhle situaci nemá žádný pojem, nenapadnou. Vždyť my tady vytváříme sci-fi scénáře. Takové kontroly, výslechy, to je jako kdybyste něco udělali“ (z rozhovoru s rodinným příslušníkem páru Eskişehir).*

Přiblížení toho, jaké dopady má žádost o přechodný pobyt (dále jen PP) a jaké strategie v celém postupu hledají zúčastnění, se budu věnovat v rámci celé své diplomové práce. Objasním pocity mých informantů a zároveň i to, proč je pocity popsané v předchozí větě napadají, a z čeho vycházejí.

Tuto práci se však snažím psát i s kritickým odstupem vůči zkoumaným procesům a institucím. Věřím, že čtenáře napadne i to, jak o něčem takovém můžu psát, když jsem

³ Důvody, které mě vedly k tomu, abych některým tématům nevěnovala takovou pozornost, popisují podrobněji u každého tématu, kterým jsem se napříč celou prací věnovala.

prakticky zaujatá osoba. Věřte, jde to a dokonce mi to „v terénu“ pomáhá. Jelikož je toto téma pro všechny informanty velmi citlivé, porozumění a pochopení celé situace je z pozice výzkumníka velmi důležité. Moji informanti, se často setkávají s nepochopením ze strany společnosti, dalo by se říci i s jistými urážkami, kdy pro mnoho lidí přivádějí do naší země uprchlíky, teroristy, násilníky. Mnohdy je s těmito páry i takto zacházeno, a slova jako tolerance nebo empatie se ve slovníku mnohých lidí nenachází. Na základě výše popsaného si myslím, že je tedy velmi důležité, znát malé detaily okolo a možná právě být jednou z nich, abych se do jejich situace dokázala vcítit.

1.4. Etické otázky výzkumu

Pro psaní mé diplomové práce je velmi důležité, aby byla zajištěna kompletní anonymita mých informantek a jejich partnerů. Ačkoli se někdo může ptát proč, odpověď je jednoduchá. Mnohým z mých informantek trvalo několik let, než si svůj vztah obhájily před svými rodinami, rodinami svého přítele, ale pro mnoho z nich přišla ta nejtěžší chvíle právě při kontaktu s Cizineckou policií České republiky. Jediné, co nebude anonymizováno, by měl být můj potencionální kontakt s pracovišti cizinecké policie. Další důvod, proč budou mít informanti anonymizováni, je i to, že by jejich případná výpověď mohla poškodit celý jejich proces řízení o udělení pobytu.

V momentě, kdy jsem započala svůj výzkum, jsem se ocitla v situaci, kdy jsem si nebyla jistá informacemi, které mi byly v určitých momentech sděleny. Dodnes nevím, zda mi určité informace byly sděleny omylem nebo schválně ze strany cizinecké policie a OAMP. Dlouho jsem řešila, zda je vhodné, takového informace ve své práci použít. Tento vnitřní boj se však vyřešil časem za mě a to postupem Odboru azylové a migrační politiky, který bude na dalších stránkách detailně popsán. Informace jsem se rozhodla použít a to z jednoho prostého důvodu, pracovníci Odboru azylové a migrační politiky jsou těmi klíčovými hráči

v komunikaci mezi žadateli a rozhodčími, a právě informace, které jsou žadatelům poskytovány, hrají důležitou roli v dalším jednání účastníků řízení.

Dlouhou dobu jsem přemýšlela nad tím, že tato práce nebude anonymní, a to do takové míry, že pracoviště cizineckých policíí budou zmíněna. Od svého záměru jsem ustoupila, jelikož si uvědomuji důsledky, které by to s sebou mohlo nést. Jediná organizace, která bude konkrétně jmenována je Ministerstvo Vnitřní záležitostí ČR a to na základě toho, že celá agenda vyřizování přechodných pobytů spadá právě pod toto ministerstvo.

2. Formy žádosti o pobyt v České republice

Tato kapitola bude malým úvodníkem toho, na jakém základě může občan Turecka vycestovat do České republiky a jakým způsobem zde může setrvat. Přiblížím i to, jaké jsou potřeby náležitosti z obou stran, aby se turecký občan do České republiky vůbec dostal. Tato kapitola bude malým úvodníkem, před opravdovou „bitvou“, kterou tyto páry svádějí dnes a denně s českou byrokracií.

Aby občan Turecka, který zde má vazby, na člena Evropské Unie mohl vstoupit na území České republiky, musí přicestovat na turistické vízum. Vyřízení takového víza je občas samo o sobě nadlidským výkonem. O vízum se dá zažádat na základě pozvání ze strany občana ČR, nebo na základě žádosti, kterou může podat každý občan Turecka. V případě, že ambasáda vyhoví, nic nebrání tomu a může se letět. Pokud se však ambasádě něco nezdá, má právo žádost zamítnout a to bez udání důvodu, a tím pádem musí páry čekat další 3 měsíce, než můžou nově zažádat. Vyřízení samotného víza je krok do neznáma, nejenže se procesy žádostí mění velmi rychle, spolu s tím se mění i dokumenty a požadavky, které musí obě strany při žádosti o vízum splnit (v případě zvacího dopisu). Velkým problémem je pro mnoho párů prokázat finanční prostředky, většina mých informantů jsou nebo ještě nedávno byli studenti a ne každý student je schopen mít na svém účtu nebo v hotovosti částky, které se pohybují okolo 100.000,-- CZK. Hotově nebo na účtu? V tomto případě byla dříve možnost výběru, v současnosti však existuje nové nařízení, kdy se finanční prostředky prokazují pouze výpisem z účtu, pro případ, kdy by chtěl někdo daného úředníka ovlivnit nebo podplatit. Pokud se vyřídí zvací dopis, ještě stále není vyhráno, o udělení víza v konečné fázi rozhoduje ambasáda České republiky se sídlem v příslušném státě. *„Vloni na Silvestra jsem odjela do Istanbulu, protože mu nechtěli dát vízum, chápeš to, nedali mu ho a ani nám neuvedli důvod.*

Tak jsem koupila letenku, vzlítla na českou ambasádu v Istanbulu, udělala scénu a vízum bylo na světě a to ještě s možností vstoupit do ČR několikrát“ (Z rozhovoru s párem Izmir).

Ano, i takovým způsobem se dá neúspěch řešit a obrátit tak osud na svou stranu, ale na tomto místě je nutno upozornit, že vždy jednáte se zákonodárnou institucí, která má nad Vámi jistou moc. Symbolickou moc, která má potenciál konstruovat významy a realitu. Tímto konceptem se zabýval Pierre Bourdieu, který tvrdí, že: „symbolická moc [...] je definována uvnitř a skrze dané vztahy mezi těmi, kdo uplatňují moc a těmi, kdo se jí podřizují“ (Bourdieu 1992: 170). V případě mých informantů je jistá forma podřízenosti nutná a všichni jsou si vědomi, že existují daná pravidla a procesy při vyřizování víz nebo různých forem pobytů. Bourdieu se také věnuje státu a jeho moci, kterou v našem případě dále deleguje na OAMP, tím, že tuto instituci oficiálně jmenuje, tímto krokem mu legálně zaručuje práva. Autor konceptu oficiálního jmenování popisuje na šlechtickém příkladu: „Šlechtic není pouze někdo, kdo je známý, slavný a dokonce uznávaný pro své dobré kvality a prestiž, [...] je také někdo, kdo je uznán oficiální autoritou, někdo, kdo je ‘univerzální‘, známý a rozpoznatelný všemi“ (Bourdieu 1992: 241).

Příklad, který Bourdieu uvádí, je podle mého názoru nadčasový, pro případ mé diplomové práce se ze šlechtice stává OAMP, komu je toto oficiální jmenování delegováno, aby na různých místech zastupovalo Ministerstvo vnitra. V důsledku tohoto jmenování jsou tato pracoviště uznána oficiální autoritou, kterou mohou dále ve velké míře používat ve jménu Ministerstva vnitra při rozhodování o udělování přechodných pobytů. V případě udělování víz ambasádou, se pouze změní role ambasády, která je jmenována státem, aby ho v dané zemi zastupovala a jednala na základě svěřených pravomocí.

Pokud se párům povede první krok, přistanou na letišti, čeká je kolotoč byrokratických tanečků. Jako první věc, je nutno se nahlásit na příslušném oddělení cizinecké policie.

„Občané třetích zemí jsou povinni ohlásit místo svého pobytu na území ČR příslušnému odboru cizinecké policie dle místa pobytu v ČR, a to ve lhůtě do 3 pracovních dnů ode dne vstupu na území ČR“ (Ministerstvo vnitra České republiky, Odbor azylové a migrační politiky 2016)

Jednou z dalších možností, jak přicestovat do ČR, je na základě studijního víza nebo pracovního, jehož žádosti a vyřízení se značně liší už jen v tom, že v těchto případech musí být žadatel v Turecku, nikoli v České republice.

2.1. Žádost o přechodný pobyt

V této kapitole bude popsáno, jak probíhá vyřizování žádosti o tento způsob pobytu. Moji respondenti mi popíší jejich žádost, jak probíhala, kdo jim pomáhal, jaké dokumenty museli dokládat, jaké úkony v jejich řízení proběhly (domovní kontrola, výslech, dokládání dokumentů). V této kapitole budu mít snahu ukázat, jak se liší postupy jednotlivých pracovišť, informace, které poskytují a celkově přístup, se kterým se účastníci řízení setkali.

Žádost o přechodný pobyt se podává na příslušném oddělení odboru azylové a migrační politiky⁴, podle místa nahlášeného bydliště. S vyplněnou žádostí je nutno přinést několik prvotních dokumentů, platný cestovní doklad, doklad o zdravotním pojištění, fotografii a doklad o zajištění ubytování na území ČR. Toto je naprostý základ toho, aby mohla být žádost podána a řízení se začalo posouvat. Většina z mých informantů postupovala při své žádosti stejným způsobem, jediné, co se liší, je množství dokumentů, které páry dokládaly. Poté je vyloženež na páru, jaké dokumenty doloží, jakými disponuje. To, zda mají pro OAMP opravdu vypovídající hodnotu, není nikdy přesně jasné, jelikož se každý

⁴ Představte si budovu na samém okraji Prahy, kam se z centra města musíte přepravovat alespoň hodinu. Před touto budovou vidíte nekončící frontu z obou stran, prší a všichni stojí v dešti. Dveře se otevřou na minutu přesně v 8:00, začíná chaos. Vstoupíte do nevzhledné, oprýskané a zatuchlé místnosti, kde si zvolíte číslo a čekáte. Čekáte třeba celý den, aby byl pak váš požadavek vyřízen během 5 minut. Jo, a nikdo nemluví anglicky. Vítejte v Čechách!

dokument a každá žádost posuzuje „objektivně“⁵. Žádost o přechodný pobyt je nutno podat včas, což je minimálně den před vypršením víza, na které do České republiky daný cizinec vstoupil. Od tohoto momentu je nutno počítat víceméně se vším. Cizinci je do pasu nalepen překlenovací štítek, který ho opravňuje k pobytu a pohybu na území České republiky a státech Evropské unie, pouze však na územích, kam nepotřebuje opět vízum. Turečtí občané s takovýmto štítkem musí zažádat např. o vízum do Anglie.

„Přineste s sebou všechny dokumenty, které jsou uvedeny na webových stránkách. Nějakou společnou fotku, ale zase to s nimi nepřehánějte, všechno se eviduje papírově, tak ať nemáte obří spis. Pak něco, co prokazujete, že jste spolu žili, okopírujeme pasy, Váš průkaz, že jste žila v Turecku. Moc to nepřehánějte.“

Takto zněla rada jedné pracovnice OAMP, která se zabývala případem mých informantů.

„Dodejte vše, co můžete, nic nepodceňujte, každou maličkost, která je spojena s Vaším vztahem může být považována za důležitou, nenechte nic náhodě.“

S touto radou odešel jiný pár, ze zcela jiného pracoviště OAMP.

Po úspěšném podání žádosti je nutno počítat s domovní kontrolou, která má prokázat, že spolu páry opravdu sdílejí společnou domácnost a nepředstírají svůj vztah jen naoko, případně na papíře⁶. V brzké době jsou páry vyzvány k tomu, aby se dostavily k výsledku na příslušné pracoviště OAMP. Tato výzva se zpravidla doručuje poštou, moji informátoři se však setkali i s výzvou po telefonu.

„Slečno, zvedáte skrytá čísla.? Ne? Tak začněte, my se Vám ozveme.“

⁵ Objektivitě při rozhodování o udělení PP se budu podrobněji věnovat v kapitole (3.3. Subjektivita vs. objektivita).

⁶ Tomu, jak probíhá domovní kontrola, se budu více věnovat v podkapitole (2.1.1. Domovní kontrola).

Tématem výsledku se budu podrobně zabývat v podkapitole (2.1.2. Výslech). Správní orgán zpravidla vždy vyzve účastníky řízení k tomu, aby doložili další dokumenty, svým způsobem jim dává možnost a návod, co po nich je žádáno. Dokumenty, které jsou po účastnících vyžadovány, jsou z velké části nemožné doložit. Všechny dokumenty je možné mít s sebou v den podání žádosti, pokud je však mí informanti neměli, k jejich doložení je vyzval správní orgán, který celé řízení pozastavil a tím zpomalil celý proces. Důležitá věc, kterou se dozvědělo mnoho z mých informantů je opravdové množství a podstata dokumentů, které jsou ve finále vyžadovány. Nutno podotknout, že tyto dokumenty jsou opravdu vyžadovány, protože v případě, že takovými dokumenty nedisponujete, nebo je nedodáte, tak je Vaše žádost zamítnuta.

„Pokud zákonem stanovené náležitosti v uvedené lhůtě nedoložíte a neodstraníte tak podstatné vady žádosti, bude Vaše žádost s odkazem na ust. § 51 odst. 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, zamítnuta“ (citace doporučeného dopisu z OAMP). *„Přišel nám dopis, panika. Co je zase špatně, chtějí po nás finanční prostředky, co si pod tím tak máš představit, výpisu z účtů jsme jim dokládali. Kdo ti dneska půjčí, když jsi student a tvoje polovička tady nemá přidělenou žádnou formu pobytu. Nikdo. Nikdo, protože to ani není ze zákona možné“* (Z rozhovorů s více páry).

„Po nás chtěli smlouvu o předchozím ubytování, chápeš, že jsme spolu už předtím někde bydleli, ale co máš dělat, když ji nemáš?“ (Z rozhovoru s párem Kappadokie). *„Čekáš a čekáš, každý den, čekáš na dopis, čekáš na telefon, nebo na výsledek, ale furt nic. Když jim zavoláš, tak ti po telefonu nic neřeknou a ještě s tebou mluví, jak s nějakým prvňáčkem, co si neumí zavázat tkaničku u boty“* (Z rozhovoru s párem Istanbul).

2.1.1. Domovní kontrola

Domovní kontrola je jedním ze způsobů kontroly, s jakým se žadatelé mohou setkat při žádosti o přechodný pobyt. Tato „návštěva“ se neohlašuje, žadatelé nikdy netuší, zda budou doma, či nikoli. Ideální kontrola probíhá tak, že jsou druh i jeho družka doma, mohou si oba promluvit s kontrolou, která se může ptát na různé otázky, může se chtít podívat do celé domácnosti. Může se ale stát i to, že jeden z páru není doma. Pokud policie najde doma jen cizince, dorozumění je složitější, jelikož pracovníci cizinecké policie nemluví anglicky, a pokud mluví, tak to velmi dobře skrývají. Všichni účastníci jsou si tohoto faktu vědomy, úředním jazykem je čeština, ale všichni moji informanti, včetně pracovníků různých poradenských center se shodli, že větší porozumění a snaha ze strany cizinecké policie, by nebylo na škodu. „*Přítel byl doma, já jsem byla v práci, on už umí trochu česky, tak jim to řekl. Oni mi zavolali a prý jestli za mnou můžou přijet, aby si to ověřili. A do půl hodiny přijeli*“ (Z rozhovoru s párem Istanbul). „*Přijedte rychle domů, někdo Vám obchází barák. Aha, to je policajt, prý se přijeli zeptat, zda tu Vaši mladí bydlí. Přijedou zas, dokud je tady nezastihnou*“ (Z rozhovoru s párem Eskişehir). „*Přijeli k nám, byli jsme oba doma, zeptali se na pár detailů, chtěli vidět doklady, asi mluvili i se sousedy, ale všechno bylo úplně v pohodě, byli moc fajn*“ (Z rozhovoru s párem Ankara).

Tyto kontroly mají dokázat, že spolu lidé opravdu sdílejí domácnost a že je v domácnosti evidentní, že tam oba žijí. Z výpovědí mých informantů je zřejmé, že i tento proces může být poněkud zdlouhavý, v případě, že je těžké pár zastihnout. V momentě, kdy se mé teorie spojily s praxí, a já si uvědomila dopad celého procesu, musela jsem si položit otázku, co když nastane případ, kdy cizinecká policie účastníky řízení nezastihne? Musím říci, že s tímto se nikdo z mých informantů nesetkal, takže je velmi těžké soudit, jaké závěry by z takovéto nedostupnosti byly vyvozeny a jaký by to mělo důsledek pro celý proces řízení. Velmi důležitým prvkem je například to, zda máte označený zvonek a poštovní schránku oběma jmény. Dalším důležitým ukazatelem je i to, co o soužití vypovědí sousedé, pokud

s nimi policie mluvila. „Nechala jsem si přečíst zápis z naší domovní kontroly, kde se psalo že, prý mluvili s našimi sousedy. Nechápu, jak to tam ta kontrola mohla napsat. Bavila jsem se to o tom s našimi sousedy a ty nikdo nevyslychal, ani nekontaktoval“ (Z rozhovoru s párem Eskişehir).

Zápis z této kontroly se přikládá do spisu, který se poté celý posuzuje. Kopii tohoto zápisu páry neobdrží, pokud si ho však nevyžádají na OAMP. Pokud policie účastníky řízení nezastihne, je možnost, že se bude na místo opakovaně vracet.

„Slečno, před Vámi jsme byli kontrolovat někoho z Afghánistánu, evidentně byli doma, ale nikdo nám neotevřel, a to jsme je viděli skrz okno. Pokud nám přijde příkaz ke kontrole, musíme jet a tu kontrolu udělat. Pokud se jí někdo vyhýbá, je evidentní, že něco není dobře.“

Ačkoli by tyto kontroly měly být namátkové, neočekávané, tak se občas stane, že se hlídka s účastníky domluví. Aby k takové domluvě došlo, musí se však sejít několik důležitých faktorů, na straně cizinecké policie musí být lidé, kteří nemají zájem párům nijak přitěžovat v již tak složité situaci. Na druhé straně se také musí nacházet účastníci řízení, kteří chápou, že pro tyto pracovníky je to jejich zaměstnání, které musí vykonávat, ať chtějí nebo ne. Pokud spolu obě strany spolupracují, a cizinecká policie, která domovní kontrolu provádí, se s účastníky telefonicky spojí, jak je zřejmé z tohoto telefonického přepisu:

OAMP: „Slečno, dneska jsme Vás přijeli zkontrolovat a nikdo nebyl doma.“

I.: „Dobrý den, my totiž pracujeme, chodíme do školy, z domu odcházíme brzy ráno a pozdě večer se vracíme.“

OAMP: „A v kolik hodin se vracíte?“

I.: „Většinou tak kolem 22:00, někdy i déle.“

OAMP: „*My přijedeme klidně ráno, jak Vám to vyhovuje víc?*“

I: „*Tak tedy zítra večer, kolem 22:00?*“

OAMP: *Dobře, domluveno.*“

Ano, i takto může vypadat původně „neohlášená“ policejní kontrola. Pocity, které mi popsali moji informanti, byly častokrát velmi rozporuplné. Účastníci řízení si nejsou jisti, jaký byl závěr této kontroly, někteří zápis z kontroly nikdy neviděli a nebyli s ním seznámeni. Páry neví, co se dostane do zápisu a jaké závěry si vytvoří dva policisté, které nikdy předtím neviděly, během pár minut.

2.1.2. Výslech

Další krok, se kterým musí páry ve svém řízení počítat, je výslech. Výslech, který se na základě výpovědí mých informátorů velmi liší podle působnosti OAMP. Na tento výslech je nutno si sjednat tlumočníka, který nemusí být tlumočnickem z turečtiny, pokud druhý v páru ovládá jakýkoli jiný jazyk na komunikační úrovni. Tlumočnick musí být soudně ověřený, musí mít „kulaté razítko“⁷. V případě, že sháníte tlumočníka z turečtiny do češtiny a nejste z Prahy a okolí, může tato akce stát i pěkných pár tisíc, jak mi informantky sdělily v našich rozhovorech: „*Přítel v té době nemluvil plynule česky, anglicky taky ne, tak jsme museli sehnat tlumočníka až z Prahy. Musíš počítat cestu k nám, zase zpátky, a vše s tím spojené a jsi na 6.000,-*“ (Z rozhovoru s párem Kappadokie). „*Byli jsme překvapeni, jak rychle nám přišla výzva k tomu, abychom se dostavili k výslechu, zažádali jsme v prosinci, a první týden v únoru jsme měli schůzku*“ (Z rozhovoru s párem Eskişehir).

Výslechy se většinou konají v pátky, které mají pro tyto věci OAMP vyhrazeny, takže nejsou nikým rušeni. Výslechy probíhají v kancelářích, kde páry předtím podávaly žádost,

⁷ Kulatým razítkem je myšleno oficiální potvrzení, kterým se tlumočnick prokazuje. Toto razítko ho opravňuje k oficiálním a úředním překladům.

žádná speciálně určená místnost k tomuto úkonu není. V místnosti jsou zpravidla 3 nebo 4 lidé, pokud je nutno mít tlumočníka. Jedna pracovnice nebo pracovník OAMP klade otázky, druhý zapisuje, poslouchá, případně se doptává. „*Když jsme měli náš druhý výslech, tak se mě celou dobu vyptával jeden pracovník, který i všechno zapisoval, druhý tam byl jen tak, aby se asi neřeklo. Všechno bylo normální, až najednou druhý pracovník promluvil, úplně z ničeho nic. Zeptal se mě na otázku, na kterou jsem odpověděla již ze samého začátku. Asi si myslel, že nebudu znát odpověď, ale to se trochu přepočítal, byl poměrně překvapený, když jsem odpověděla stejně, jako předtím*“ (Z rozhovoru s párem Istanbul).

Výslech se nenahrává, vše, co vyslýchaný řekne, se zapíše a na konci výslechu se dané strany vytisknou, vyslýchaný si je přečte a pokud je s výpovědí spokojený, stvrdí to svým podpisem. Výslech je možno poupravit, v případě nepochopení otázky, nebo pokud byla špatně pochopena odpověď. Otázky, na které musí páry odpovídat, se různí⁸. Některé otázky jsou velmi zvláštní a nikdo z mých informantů nedokázal najít odpověď na to, proč se právě na takovéto otázky ptají. Všichni dotazovaní shodně odpověděli na to, že chápou, že musí být kontrolováni, ale některé otázky je zaskočily do takové míry, že na ně nechtěli odpovídat:

„Mě se zeptali, jestli jsem již měla sex se svým přítelem, jak a kde to probíhalo? A co jim na tohle máš říct.“

„Odpověděla jsi?“

„Odpověděla, ale bylo mi to hodně nepříjemné.“

Pro mě, jako zúčastněnou osobu, která takový výslech absolvovala dvakrát, byla nejvíce šokující otázka ohledně mé diplomové práce.

OAMP: *„Slečno, v jakém jste ročníku na vysoké škole?“*

⁸ Seznam otázek uveden v příloze 1. Odposlechnuto při výsleších aneb perličky OAMP str. 71.

Já: „*Ve druhém, na magistrovi.*“

OAMP: „*Takže už píšete diplomovou práci?*“

Já: „*Ano.*“

OAMP: „*A na jaké téma píšete diplomovou práci?*“

Já: „*Musím na tuto otázku odpovídat?*“

OAMP: „*Jelikož Váš partner odpověděl, tak byste měla.*“

Já: „*Má práce se týká toho, jak získat přechodný pobyt pro občana z Turecka v České republice.*“

Z vlastní zkušenosti musím říci, že po takovéto otázce, vám každá další byt' více či méně normální přijde jako útok na vaši osobu a vaše soukromí a kladete si různé otázky, jak o vás něco takového můžou vědět? A proč, to vlastně chtějí vědět?

To, jak si moji informanti vedli u výsledku, se většina z nich dozvěděla až v rozsudku stanovujícím, zda jim byl PP udělený nebo ne. Někteří pracovníci OAMP, kteří pár vyslychají a prošli s páry všemi kroky jejich žádosti, mají tendence hodnotit to, jak si zúčastnění vedli u výsledku. Mým informantům a mě samotné se stalo to, že toto „zhodnocení situace“ bylo kladné, ale toto hodnocení nebylo v žádném ohledu směřodonné. Výslech, který páry podstoupily je zaslán rozhodčímu⁹, který může sídlit v jiném městě. „*Slečno, naprosto ve všem jste se s přítelem shodli, nemáte se čeho obávat, navíc, je na Vás evidentní, že se znáte a že spolu žijete*“ (Z rozhovoru s párem Eskişehir).

Poté, co je proveden výslech, se rozhodčí zabývá celým případem a na základě doložených dokumentů a toho, jak páry vypovídaly, činí závěry. Pokud byl cizinci přidělen

⁹ Rozhodčí je člověk, který vydává rozsudek - rozsudek nad lidmi, které nikdy předtím neviděl.

PP, najde své číslo v seznamu na oficiálních stránkách¹⁰, který se každý týden aktualizuje.

V případě, že je žádost zamítnuta, obdrží žadatelé oficiální dopis s vyrozuměním, na základě čeho nebyl PP uznán.

2.2. Zamítnuto?

V této části se budu zabývat, tím, co se stane, pokud je žádost z nějakého důvodu zamítnuta a zda je nějaká možnost toho, aby se v celém procesu pokračovalo, nebo zda přes zamítnutí vlak nejede. Čekání na vyjádření Komise, která je do jisté míry nedotknutelná¹¹ a možnosti jejího rozhodnutí proti kterému je možné se odvolat pouze k soudu. V této kapitole bude také zmíněno centrum pro Integraci cizinců, které funguje v mnoha městech České republiky a které je velkým pomocníkem v těchto problémech.

Po měsících čekání se někteří informanti, včetně mě samé, nenašli v seznamu přidělených PP. Většina z dotázaných čekala na první rozsudek v rozmezí 4 - 5 měsíců, v rámci kterých každé pondělí kontrolovali webové stránky nebo čekali na doporučený dopis. A ten také v mnoha případech přišel a jeho rozsudek zněl: **ZAMÍTNUTO**. Zamítnuto spolu s detaily ohledně toho, jak páry nebyly schopné prokázat intenzitu a věrohodnost vztahu. „Zamítli nám to, nemysleli jsme si, že to bude lehké, ale prostě ty důvody, co nám tam napsali, to je jako kdyby nemohli přijít na nic hloupějšího. Prý je náš vztah nedostatečně prověřený zkouškami, není intenzivní a navzájem se neznáme“ (Z rozhovoru s párem Istanbul). „Hodně tam citovali to, jak jsme vypovídali u toho výsledku. Prý se naše výpovědi velmi rozcházejí v základních údajích. Sice jsme to podepsali, že s tím souhlasíme, ale prostě nevíš, že ten úředník, za tím vidí úplně něco jiného, než ty. Navíc, ten kdo Tě vyslýchá, o tom případu vůbec nerozhoduje, nevidí, jak reaguješ na ty otázky, jak odpovídáš, sedíš tam jen

¹⁰ <http://www.mvcr.cz/clanek/informace-o-stavu-rizeni.aspx> citováno 8. 1. 2017

¹¹ Významu, který do celého procesu Komise pro rozhodování ve věcech pobytu cizinců vnáší, se budu věnovat v kapitole (3.3.4. Dokládání dokumentů).

s takovým prostředníkem, který do toho rozhodnutí vůbec nezasahuje, což by podle mě měl.

Ten úředník Tě zná od samého začátku, setkáváš se s ním, když jdeš prodloužit vízum, do jisté míry se znáte“ (Z rozhovoru s párem Kappadokie).

Mnoho párů mi odpovědělo podobně, že nejsou spokojeni s tím, jak byl jejich výslech interpretován a jakým způsobem byl interpretován. Ačkoli se OAMP v dopisech odkazuje na to, že správní rozhodnutí jsou objektivní, všichni dotazovaní se shodují v tom, že posouzení výslechu, který je v psané formě nemůže být objektivní, ale je velmi subjektivní¹², na základě závěrů, kterých se mnohým dostalo. Správní orgán udělal z vět, které byly vyřčeny, něco naprosto jiného, než co tím bylo myšleno. Mým informantům byly pokládány otázky, na které odpověděli, nikdo se jich přesně neptal na detaily nebo aby svou odpověď nějakým způsobem vysvětlili.

„Vypovídali jsme podle pravdy, tak, jak to opravdu je. Otázky byly často hodně obšírné, a i když jsme se snažili vše zodpovědět tak, aby to pochopil i někdo jiný, asi to nebylo dostačující. Prostě z odpovědi na otázku, kde se nám líbilo, když jsme cestovali po Evropě, udělali závěr, že jednou nevidíme naši společnou budoucnost v ČR“ (Z rozhovoru s párem Eskişehir).

„Nejen, že se občas ptají na velmi soukromé věci, do kterých jim nic nemusí být, ty jim pak řekneš pravdu a oni z tebe nakonec udělají blbce, který nezná svého partnera. Chtěla bych vidět, kolik párů české národnosti ví takové detaily, které nám již přijdou normální. Nebo, kdo má vůbec tu drzost se je na to ptát, otázka typu jakou má výplatu jeden nebo druhý je podle mě dost soukromá věc. Měla jsem sto chutí se zeptat toho úředníka, kolik za to bere on“ (Z rozhovoru s párem Istanbul).

Evidentní z mých rozhovorů s účastníky řízení byla jedna věc a tou bylo velké rozhořčení nad tím, jakým způsobem je s nimi zacházeno a jak si správní orgány dovoluují

¹² Více v podkapitole (3.3. Subjektivita vs. objektivita)

znehodnocovat jejich vztah na základě těchto skutečností. „*Já chápu, že je to jejich práce a musí si dávat pozor, komu ten pobyt přidělí, ale vždyť to po nich nechceme navždy. Ať nám ho dají třeba na rok a pak ho můžou nebo nemusí prodloužit. Nikdo po nich nechce ledvinu*“ (Z rozhovoru s párem Kappadokie).

Důležitým faktorem při udělení PP je to, jak po celou dobu svého řízení páry vystupují. Musím se přiznat, že v momentě, kdy jsme zažádali o náš pobyt, jsem dostala strach. Strach z čeho? Vždyť nedělám nic špatného, poslouchám zákony, postupuji podle nich, čekám, hloupě se nedotazuji, neruším mimo úřední hodiny, tak proč bych měla mít strach? Tato zkušenost ve mně vyvolávala rozporuplné pocity a trvalo mi dlouho, než jsem se jich zbavila, ale zbavila. Stačilo k tomu první zamítnutí, velké naštvání a řekla jsem si dost! Takhle s námi jednat nebudou!

V momentě, kdy páry otevřou dopis, který jim zdoluhavě vysvětluje, proč jim přechodný pobyt nebyl udělen, se jejich zklamání postupně proměňuje na rozhořčení z toho, jak je možné, že se toto vůbec stalo. V ten samý moment se také mění strategie jejich jednání¹³. V případě, že je žádost zamítnuta, mají páry možnost se odvolat ke Komisi pro rozhodování ve věcech pobytu cizinců. Proti rozhodnutí je možnost se odvolat pouze do 7 kalendářních dnů (rozhodnutí jsme obdrželi například na Velký pátek o Velikonocích). Pro sepsání takového odvolání je vždy lepší kontaktovat právníka nebo poradnu, která ví, jaká slova volit, zná všechny paragrafy a nebude jednat v afektu, jako zúčastněné strany. Možnosti odvolání se v mém výzkumu vzdal pouze jeden pár a to na základě toho, že ztratil víru ve spravedlivý proces v důsledku celkového jednání během jejich žádosti. „*Jednali s námi opovržlivě, protože mám prý chlapa, co si neumí nic zařídit sám a vše musím zařizovat za něj. Jeden úředník mi dokonce řekl, že to dlouho nevydrží, že už takových případů viděl hodně*“ (Z rozhovoru s párem Trabzon).

¹³ Zodpovězení této výzkumné otázky se budu věnovat podrobněji v kapitole (6.3. Souhrn)

2.2.1. Integrační centra pro cizince

Tato centra velmi dobře fungují napříč celou Českou republikou¹⁴ a poskytují bezplatné poradenství pro cizince, ať se jedná o vyřízení PP nebo dalších formalit. Pracovník tohoto centra si účastníky vyslechne, navrhne řešení, zváží, jakou šanci má případ, a předá rozhodnutí, na základě kterého byla žádost zamítnuta, právníkovi, který napíše odvolání. Odvolání, která jsem měla možnost číst, byla velmi dobře napsaná a mířila přesným směrem.

„To, co Vám tady píšou, vidíme dnes a denně, přitom jen evidentní, podle toho, co mi tady říkáte, že je Váš vztah opravdu plnohodnotný. Stejná slova, stejné důvody, jen jiná jména. A pak nám sem přijde Čech s cizinkou, že se vzali a chtějí pobyt, s manželkou nebo manželem si ani nerozumí, ale než se nadějete, dostanou pobyt. Ono celkově jednání s pracovišti OAMP není úplně ideální, často se setkáváme se stížnostmi a občas i stížnost doporučujeme, jako podpůrný krok k tomu, aby se věci začaly hýbat.“ (Z rozhovoru s pracovnící integračního centra)

Služby nabízené některým z Integračních center využily všechny mnou dotazované informantky, některé i opakovaně. Pracovníci těchto Integračních center mají pro páry pochopení, celou situaci se s nimi snaží zhodnotit, vnést do celého případu trochu jiné světlo a nový pohled na věc. Schůzka, kterou zde páry absolvují, jim dodá novou energii a naději, kterou mnoho z mých informantů dočasně ztratilo po zamítnutí jejich PP.

„Dostali jsme kontakt na Integrační centrum na OAMP, kde jsme žádali o PP, s tím, že nám pomohou napsat odvolání proti rozsudku. Na schůzce jsme tam byli jednou a můžu ti říct, že nás to hodně uklidnilo. Pracovnice toho centra nám vysvětlila hodně věcí ohledně toho, jak se

¹⁴ <http://www.integracnicentra.cz/> citováno 9. 1. 2017

některé věci praktikují a jaká by měla být realita. Vrátila nás nohama na zem a to odvolání, co nám pak napsali, bylo úžasný“ (Z rozhovoru s párem Istanbul).

Poradenské služby, které jsou v těchto centrech zprostředkované, jsou zdarma a pracovníky váže mlčenlivost ke každému případu, který se svými klienty probírají. Možnosti toho, jak dále postupovat, bez toho aniž byste museli někomu platit, jsou vítanou změnou, jelikož celé řízení je finančně a časově nákladné.

2.3. A proč se nevezmete?

Jak již název kapitoly naznačuje, téma bude o tom, jak jsou páry do jisté míry tlačeny k tomu, aby vstoupily do manželského svazku. Tímto myslím opravdové naznačování toho, že pokud spojíte svůj život s tím druhým, budete mít o starost méně s vyřizováním. Na druhou stranu vás ale nikdo neseznámí s možností, že může být vaše žádost zamítnuta s odůvodněním, že je sňatek účelový. V této části bude popsáno, zda páry vstupují do manželství s takovýmto záměrem a zda má manželský svazek nějaký význam na celý proces. V momentě, kdy jsem začala zjišťovat všechny náležitosti k vyřízení PP, jsem automaticky zamířila na příslušný odbor OAMP. Vše mi bylo vysvětleno, ale s jistým posměškem ve tváři úřednice, která mi sdělovala informace.

OAMP: „Máte několik možností, jak sem může přijet: studium, práce, nebo sloučení rodiny.“

Já: „Ano, já vím, chtěla bych znát náležitosti k tomu, když zažádáme právě o to sloučení rodiny.“

OAMP: „A jste manželé?“

Já: „Nejsme, ale to přeci ani nemusíme být, budeme vystupovat, jako druh a družka.“

OAMP: „No, to ano, ale celý ten proces bude mnohem složitější a často se stává, že jsou takové žádosti zamítnuty.“

Já: „Takže vy mi tady naznačujete, že se máme vzít, aby to bylo snazší?“

OAMP: „Já Vám nic nenaznačuju, jen konstatuji.“

Toto konstatování všichni moji informanti slyšeli nebo četli v dopisech zasílaných OAMP, kde tento orgán naznačuje, že pouze jako manželé můžou páry před očima zákona vystupovat jako plnohodnotný pár. „K žádosti je nutné doložit: Originál nebo úředně ověřenou fotokopii dokladů potvrzujících, že jste rodinným příslušníkem občana EU¹⁵. Dále si správní orgán dovoluje upozornit, že při posuzování, zda jde o "vztah obdobný vztahu rodinnému" vychází z toho, že musí jít vždy o vztah analogický vztahu rodinnému, přičemž vztahem rodinným je třeba rozumět vztah mezi rodinnými příslušníky“ (Citace z dopisu adresovaného jednomu páru).

Páry, se kterými jsem měla možnost komunikovat a spolupracovat, přiznaly, že si s myšlenkou svatby pohrávaly, ale že nechtějí být do takového kroku nuceni tím, že jim bude ulehčeno při celém procesu.

„Zvažovali jsme svatbu, ale určitě ne hned ze začátku. Mysleli jsme si, že s naší historií to bude jednodušší, ale potom, co nám žádost zamítli, jsme si říkali, že není nejlepší, jít cestou největšího "odporu". Ale na druhou stranu, nikdo ti nemůže nařídít se vdát, jen kvůli tomu, že žiješ s cizincem. Tak jsme se vydali cestou odporu“ (Z rozhovoru s párem Eskişehir). „My jsme zažádali jako pár, po několika měsících nám to zamítli, pak jsme se odvolávali ke Komisi, ta to taky zamítla, tak jsme se vzali. Chtěli jsme se brát tak jako tak, tohle to jen uspíšilo, poté jsme zažádali jako manželé, a světe div se, žádost byla vyřízena během 4

¹⁵ Podle §15a odst. 1 zákona č. 326/1999 Sb. se rodinným příslušníkem občana Evropské unie pro účely tohoto zákona rozumí: a) jeho manžel, b) rodič, jde-li o občana Evropské unie mladšího 21 let, kterého vyživuje a se kterým žije ve společné domácnosti, c) dítě mladší 21 let nebo takové dítě manžela občana Evropské unie, d) nezaopatřený přímý příbuzný ve vzestupné nebo sestupné linii nebo takový příbuzný manžela občana Evropské unie.

měsíců, nemuseli jsme nic extra dokládat, měli jsme výslech, domovní kontrolu a PP byl přidělený. Předchozí žádost jsme ale museli zrušit a vše absolvovat od znova, ale bylo to lepší“ (Z rozhovoru s párem Kappadokie).

Situace, kterými si mé páry procházely, jsou pro mnoho z nich velmi složité a komplikované, mnoho z nich se potýkalo s finančními problémy, nejistota, se kterou bojovaly každý den, působila na každého jinak. Myslím si, že proto neexistuje špatné nebo dobré rozhodnutí ohledně toho, zda se dva lidé, kteří spolu plánují budoucnost, vezmou nebo ne. Myslím si však, spolu s mými informanty, že je naprosto nepřípustné, aby někdo tlačil svobodného člověka v demokratické zemi do takového kroku v jeho životě.

„Mnoho mých vrstevníků cestuje, buduje si kariéru, užívají si svobodného života a mě někdo řekne, že se mám vdávat? A to jen proto, že je mým partnerem cizinec?“ (Z rozhovoru s párem Izmir).

V době, kdy po celém světě rozvodovost spíše stoupá, než klesá, mi opravdu uniká zásadní pointa. Dva kroužky na prstech, kousek papíru, stejné příjmení, pár fotek do rodinného alba a nápis na autě “Just Married“. Výše popsaná a společensky přijatá kliše hrají významnou roli, možná jednu z nejvýznamnějších, v celém procesu udělení PP.

3. Diskurz v kontextu cizinecké policie

V samém začátku bych ráda vymezila pojem diskurz. Toto slovo vzniklo z latinského *discurrere* – rozbíhat se, promlouvat. V historii můžeme najít pojem diskurz až u řeckých filozofů jako byli Sokrates, Aristoteles a Platón. Neexistuje přesná definice pojmu diskurz, ale v současné době můžeme najít mnoho pojetí slova diskurz¹⁶ ve společenských vědách.

Diskurz má schopnost přenášet informace, jejichž význam se vytváří v průběhu stylizační a interpretační činnosti autora a příjemce textu. Zároveň má diskurz rysy institucionálnosti, tj. vázanosti na daný způsob organizace vztahů mezi jednotlivci nebo skupinami osob v rámci určité instituce. Velice důležitým prvkem této organizace je přítomnost (očekávanost) konstantních vlastností textu v rámci ustálených typů (žánrů, komunikačních situací apod.) (Kraus: 2003).

Jiří Kraus definuje diskurz takto: „[...] diskurz chápeme jako princip a společensky uznávanou normu utváření smyslů textů v určitém konkrétním užití, tedy textů s atributem, např. na domácí politické scéně se mnoha osobitými vlastnostmi vyznačují diskurzy Václava Havla, Václava Klause, Miloše Zemana“ (Kraus: 2004: 14).

Počátky užívání termínu diskurz jsou spojeny s francouzským filozofem a sociologem Michelelem Foucaultem a jeho poststrukturalistickou sociální teorií. Tvrdí, že víceznačnost výpovědi o světě je způsobena tím, že se komunikace odehrává prostřednictvím tzv. symbolického řádu. Tento řád se uskutečňuje v diskurzech, které jsou produktem určitého stupně a organizace společnosti. „Diskurs může být navenek takovou nepatrností, jak je jen libo, nicméně zákazy, které ho postihují, zjevují velice brzo a velice rychle jeho vazbu a touhu na moc. Na tom není nic divného: protože diskurs – to nám ukázala psychoanalýza – není jednoduše tím, co zjevuje (nebo skrývá) touhu: je to také předmět touhy: a protože – historie

¹⁶ Pojem diskurz se například liší ve třech směrech analýzy diskurzu: kritické analýze diskurzu, diskurzivní psychologii a diskurzivní teorii E. Laclaua a Ch. Mouffeové (Homoláč: 2006).

nás o tom nepřestává poučovat – diskurs není tím, čím se projevují boje nebo systémy nadvlády, ale i tím, pro co a čím se bojuje“ (Foucault 1994: 9).

Na základě výše zmíněného se budu v následujících kapitolách věnovat diskurzu Odboru azylové a migrační politiky a Ministerstva vnitra. Pro celkové dokreslení žádosti o PP jsem z rozhovorů se svými informanty vybrala několik slov a slovních spojení, která byla pro všechny zúčastněné nejdůležitější případně nejpřekvapivější. V prvních dvou kapitolách se jedná o formu nedostatku ze strany účastníku řízení, případně o slovní definici, kterou páry nějakým způsobem nesplňují. V dalších kapitolách budu reflektovat to, co by OAMP měla splňovat, případně jakým způsobem by měla rozhodovat a zda tak doopravdy jedná.

3.1. Účelovost

„Předložené potvrzení o dispozičním právu k účtu je datováno až od 16. 12. 2010. Správní orgán má tedy za to, že toto bylo sjednáno účelově právě pro podání žádosti o vydání povolení k přechodnému pobytu“ (Citace doručeného zamítavého dopisu, datum je smyšleno, Eskişehir).

V případě, že mým informantům byla žádost o PP zamítnuta, obdrželi dopis, ve kterém byly popsány důvody, proč byla jejich žádost zamítnuta. Často se v těchto dopisech vyskytovalo slovo, účel¹⁷. V případě citovaného dopisu se jedná o pár, který je spolu již několik let, jak jsem však zmiňovala v předchozích kapitolách, občas může být složité zkoordinovat žádost o PP s datem, kdy danému cizinci končí platnost víza. OAMP také žadatele nutí reagovat během několika dnů, proto informanti jednají ze dne na den. Ačkoli se všichni svým způsobem na žádost a její obsah připravili, spoustu dokumentů zhotovili pár dní před podáním samotné žádosti. V tomto místě bych ráda vyzdvihla fakt, že dokumenty nemají

¹⁷ Účel označuje to, „kvůli čemu“ něco jest, něco se podniká nebo děje (Aristoteles), hlavní cíl či smysl věci nebo jednání.

časové omezení¹⁸, v zákoně není zmíněno ani to, jak dlouho před samotným podáním žádosti musí být dokumenty vyřízeny.

Z tohoto důvodu vidím jako naprosto nesmyslný argument, kterým se OAMP snaží poukázat na to, že bylo něco uděláno za účelem žádosti o PP. Samozřejmě, že všechny dokumenty, které páry pořídily, byly pořízeny právě pro tyto účely se záměrem prokázat to, že je jejich vztah plnohodnotný a pevný, což je přesně to, co je po nich žádáno. Jak je tedy možné, že v momentě, kdy si správní orgán tyto dokumenty vyžádá a páry je dodají, aby ten stejný orgán žádost zamítl s odůvodněním, že byly dokumenty doloženy účelně? „*Chtěli po nás doložit finanční prostředky, tak jsem přítelovi zřídila práva k mému účtu, protože si tady ještě nezaložil účet, udělali jsme to den, před podáním žádosti, protože se sem přestěhoval. Nemluvě o tom, že mu účet některé banky ani nechtěly otevřít bez přechodného pobytu. Ten účet jsme oba používaly, akorát jsme to prostě podle nich udělali pozdě, tak to pro ně nemělo vypovídající hodnotu*“ (Z rozhovoru s párem Istanbul).

3.2. Intenzita vztahu a její změřitelnost

„[...] O sdílení společného bydlení v Turecku však nebyl žadatelem ani jeho družkou doložen žádný doklad, který by toto dosvědčoval. Z výše uvedených výpovědí obou dotazovaných je evidentní, že se oba účastníci řízení teprve vzájemně poznávají a zjišťují, zda jejich vzájemný vztah bude i při společném soužití fungovat. To však vylučuje, aby na jejich vztah bylo nahlíženo jako na trvalý vztah obdobný vztahu rodinnému, neboť takový vztah by měl být již prověřen časem a účastníci takového vztahu by měli být přesvědčeni o tom, že

¹⁸ Časové omezení se týká pouze dokumentů, které jsou přeložené z cizího jazyka a jsou opatřeny apostilou. Platnost těchto dokumentů nesmí přesáhnout 6 měsíců pro dané účely.

společné soužití je funkční a že jej chtějí i přes případné neshody udržovat i nadále. To v případě žadatele nebylo nikterak prokázáno“ (Přepis doručeného dopisu páru Eskişehir).

Přepis tohoto dopisu je výňatek, kterým bylo vysvětlováno zamítnutí jednomu z párů, který se zúčastnil výslechu. Tento přepis je interpretace, ke které dospěl OAMP. Do doby, než jsem se sama stala účastníkem tohoto řízení mě slovní spojení „změřitelnost vztahu“ nenapadlo, stejně jako moje informanty. Pro mnohé z nás bylo velmi těžké najít dokumenty, které by právě tento fakt potvrdily. Dle mého názoru jsou toto soukromé informace, které jsou spíše subjektivního rázu, než objektivního¹⁹ na základě čehož si myslím, že samotné prokazování, ale hlavně posuzování těchto náležitostí je objektivně nemožné posoudit. Přesná definice toho, jak intenzivní vztah by účastníci měli mít, není nikde vymezena, jediné, co je směrodatné je to, že by se mělo jednat o vztah „obdobný tomu rodinnému“. Jak intenzivní vztahy mají rodinný příslušníci a jak je možné soudit, že soužití nesezdaného páru nemá stejnou váhu, jako toho sezdaného? Pokud porovnáme vztah druh/družka, který trvá čtyři roky, během kterých se jednalo o intenzivní navštěvování (minimálně pětkrát do roka) seznamování rodin, společné cestování a plánování budoucnosti s manželským párem, který se zná rok a vstoupil do svazku manželského. Porovnání z mého pohledu? Oba páry sami nejlépe vědí, co je pro ně nejlepší, někdo potřebuje více času k tomu, než se rozhodne spojit svůj život s druhým člověkem oficiálně, někdo má jasno od prvního dne. Srovnání z pohledu OAMP? Manželský pár má oficiální potvrzení, že jsou manželé, vyřešeno.

3.3. Subjektivita vs. objektivita

Subjektivní nebo objektivní? Jaká forma rozhodování by měla být aplikována OAMP při posuzování žádostí o PP? Z pohledu OAMP je posouzení celé žádosti objektivní na základě doložených dokumentů a úkonů, které byly provedeny po dobu celého procesu.

¹⁹ Termínu subjektivní vs. objektivní se budu věnovat v kapitole (3.3. Subjektivita vs. objektivita).

„Tvrдили nám, že je celé řízení objektivní, že jsou všechny závěry stanoveny na základě dokumentů, které dodáme. V začátcích jsme si opravdu mysleli, že je každá žádost řešena individuálně a posuzována objektivně. Jak jinak by to přeci dělali? Jenže, pak mi bylo řečeno, že od určitého data, mají rozhodčí nařízeno každou podobnou žádost té naší zamítat a tím pár prověřit, že je jejich vztah připraven čelit překážkám. Kdo jsme, aby nás takhle někdo zkoušel?“ (Z rozhovoru s párem Trabzon) „Naše žádost byla zamítnuta, jedním z hlavních důvodů byl náš výslech, který jsme oba absolvovali. Zpětně jsme se samozřejmě bavili o tom, jak jsme odpovídali a shodli jsme se, že jsme na vše odpověděli stejně a pravdivě. Výsledek výslechu v očích rozhodčího? Prý se vůbec neznáme, rozcházíme se v našich názorech a v tom, jak si pamatujeme určité události. Naše odpovědi byly vytrženy z kontextu, věty, na které se nás ptaly, byly také zasazeny do úplně jiného kontextu a jiných vět. To je pak pochopitelné, že žádost zamítnou, když neposuzují všechny náležitosti a příběh výslechu si prakticky celý přetváří“ (Z rozhovoru s párem Istanbul).

Proč v návaznosti na objektivitu, zmiňuji právě subjektivitu, má jeden prostý význam, moji informanti došli k závěru, že rozhodnutí takového rázu nemůže být uděláno na základě objektivního posouzení. Pokud by bylo opravdu rozhodnuto, na základě objektivního posouzení, tak by více než polovina mých informantů neměl takové potíže, se kterými se potýkaly v průběhu několik měsíců nebo let. Z mého pohledu a informací, které jsem za celou dobu svého výzkumu nasbírala, jsem došla k závěru, že rozhodnutí nemůže být a není objektivní. Několik týdnů jsem se snažila vžít do role rozhodčího, kterému na stole leží hromada žádostí o PP, chtěla jsem se představit, jak takový úředník přemýšlí, podle čeho se řídí. Dodržuje všechny předpisy, tak jak by měl? Při představě role rozhodčího jsem přemýšlela nad tím, jak může objektivně rozhodnout o někom, koho nikdy neviděl, nebyl ani svědkem výslechu. Možná na základě těchto skutečností by rozhodnutí mělo být opravdu objektivní. Zda se tomu tak opravdu děje, nebo ne, je více či méně na úvaze samotných

čtenářů mé práce. Závěr, ke kterému došli moji informanti, je ten, že rozhodnutí jsou velmi subjektivního rázu. Všechny dokumenty, které se k tomuto úředníkovi dostanou, jsou přímo od účastníků nebo nějakým způsobem zpracované dokumenty od pracovníků, kteří se v první fázi zabývají žádostmi. S těmito dokumenty není nijak manipulováno nebo v to alespoň do dnešního dne doufám.

3.4. Nauč se sám

V následujících podkapitolách se budu věnovat tématu zaměstnání žadatelů o přechodný pobyt, také formám pojištění, které je pro celý proces nezbytné. Zaměřím se také na dokládání dokumentů, ke kterému jsou informanti často vyzýváni ze strany OAMP.

Proč nese tato část název „Nauč se sám“? Vysvětlení je naprosto jednoduché a důkladněji bude popsáno v návaznosti na zmíněná témata. Nauč se sám nebo-li „do it yourself“ by mohlo být logem téměř každé druhé instituce, která je svých způsobem zodpovědná poskytnou potřebné informace žadatelům o přechodný pobyt. Velmi objektivně mohu konstatovat, že z většiny mých informantek jsou profesionálky na problematiku zaměstnání, pojištění, ubytování, překladů a všeobecně toho, co si žadatel a cizinec může v České republice dovolit. Proto se nebojím zcela upřímně prohlásit, že informační systém a jeho propojenost v České republice nefunguje a je velmi nedomyšlený.

3.4.1. Zaměstnání

„Rodinný příslušník občana Evropské unie, který sám není občanem Evropské unie, může vstoupit na trh práce bez povolení k zaměstnání, zaměstnanecké karty nebo modré karty, pokud obdrží od MV ČR povolení k přechodnému pobytu rodinného příslušníka Evropské unie, nebo se prokáže dokladem o podání žádosti o povolení k přechodnému pobytu²⁰.“

²⁰ (<http://www.jobmanual.cz/cs/uvod.html#Kdo> nepotřebuje povolení k zaměstnání v ČR).

Zaměstnání je pro každého člověka důležitým mezníkem, je mu finanční oporou. Zároveň je pro mnohé centrum nových mezilidských vztahů a přátelství. Zaměstnávání cizinců je však pro české firmy velmi náročné, jak finančně, tak časově. Pokud se bavíme o zaměstnání cizince, který není v České republice, jedná se o proces, který může trvat i několik měsíců²¹. Pokud však cizinec přijede do České republiky na turistické vízum se záměrem podání žádosti o PP za účelem sloučení rodiny, je situace jiná. Cizinec, který je zde na základě víza a o přechodný pobyt ještě nezažádal, nemá právo na území ČR oficiálně pracovat, pokud však podá žádost o PP, jeho situace se mění dnem podání. Na základě vystavení potvrzení o podání žádosti je oprávněn pracovat v území České republiky, což však nezaručuje to, že bude cizinec opravdu zaměstnán. „*Po nějaké době, co jsme zažádali o PP, si přítel začal hledat práci, když už ho pozvali na pohovor, tak mu stejně řekli, ať se ozve, až bude mít udělený přechodný pobyt. To, že má ze zákona právo na to být zaměstnán, nikoho nezajímalo, nikde ho nechtěli přijmout i přesto, že měl kvalifikaci. Pak mu práci nabídla jedna společnost, všechno bylo domluvený, jen jsme řešily detaily, v té chvíli se však někdo z té firmy poradil s úřadem práce, který jim řekl, že cizince bez platného pracovního povolení nemohou zaměstnat. Podpis smlouvy se oddálil o týden, já jsem mezitím měla menší vystoupení s úřadem práce, protože mi prostě nevěřili, že může pracovat. Ve finále nám pomohla paní z OAMP, která jim celou situaci vysvětlila a odkázala je na znění zákona, které ode mě nebylo věrohodné“ (Z rozhovoru s párem Kappadokie).*

Z tohoto rozhovoru je evidentní, že se moji informanti potýkali s neznalostí úředníků, kteří jim tvrdili přesný opak, než jak zákon udává, v mnoha případech se mohlo jednat pouze

²¹ Z hlediska odborné způsobilosti je zaměstnanecká karta určena pro všechny druhy zaměstnání bez ohledu na stupeň požadované odborné způsobilosti. Volné pracovní místo, na které lze podat žádost o zaměstnaneckou kartu, však musí být zařazeno do centrální evidence volných pracovních míst obsaditelných držiteli zaměstnanecké karty. Tato volná místa mohou být se souhlasem zaměstnavatele zveřejňována na internetovém Integrovaném portálu Ministerstva práce a sociálních věcí, kde si je můžete vyhledat. Poté, co je volná pracovní pozice vypsána po dobu 30 dnů a zaměstnavatel nebyl schopen tuto pozici obsadit, může být toto místo nabídnuto občanům 3. země, kteří ještě nejsou držiteli zaměstnanecké karty. Na základě této žádosti je zaměstnavatel povinen vyřídit všechny náležitosti k pracovnímu povolení.

o špatnou interpretaci zákona. „*Všichni okolo nám říkali, že musíme poslouchat úředníky, že oni jsou ti, co znají zákony a mají pravdu, ale proč bych jim neměla říct, jak to doopravdy je? Kdybych si tenkrát nešla za svým a nepohádala se s pár úředníky, tak by přítel neměl zaměstnání víc jak rok a co potom? Z čeho bychom tady žili, kdybychom jen čekali na to, že naše řízení bude rychlé a někdo ho poté zaměstná?*“ (Z rozhovoru s párem Izmir).

S podobným přístupem se setkali všichni moji informanti, je tedy těžké posoudit, zda si úředníci opravdu špatně vykládají zákon, nebo ho jednoduše neznají a je pro ně jednodušší se takovým případem dále nezabývat a nechat tápající páry svému osudu. Jedno je však zřejmé, v takto složitých situacích se velmi těžko hledá pověřená osoba, která by byla schopna žadatelům podat úplné a přesné informace o to, na co mají a nemají právo.

3.4.2. Pojištění

Pojištění je jednou z podmínek, kterou musí žadatel o přechodný pobyt splňovat k tomu, aby mohl podat žádost o PP, po celou dobu svého pobytu musí být cizinec v ČR pojištěn. Pojištění musí být stejné, tedy obsahovat všechny náležitosti jako zdravotní pojištění občanů České republiky. To, jaké pojištění si účastník řízení sjedná, u jaké pojišťovny je jeho svobodná vůle. Každé nové, prodlužující pojištění musí být doloženo na OAMP, aby žádost nebyla zamítnuta na základě neaktuálních dokumentů.

„Za doklad o zdravotním pojištění se považuje doklad, z něhož je patrné, že zdravotní pojištění cizince se vztahuje na území ČR, v rámci EU je platný systém vzájemné úhrady poskytnuté nutné a neodkladné péče, tj. za stejných podmínek jako pro občany daného státu – pokud je rodinný příslušník občana EU účasten v rámci tohoto systému a je držitelem “Evropského průkazu zdravotního pojištění“ (EHIS) případně Potvrzení dočasně nahrazující Evropskou kartu (průkaz) zdravotního pojištění, může jako doklad o zdravotním pojištění předložit tento průkaz“ (Citace dopisu z OAMP).

„Každé dva měsíce jsme museli na OAMP osobně doložit, že máme navazující pojištění, nesměl tam chybět ani jeden den, aby nám nebyla naše žádost zamítnuta, nebo pozastavena. K novému doložení jsme nikdy nebyli vyzváni, bylo na nás si tohle ohlídat a svým způsobem zjistit to, že toto je jeden z těch důležitých dokumentů“ (Z rozhovoru s párem Ölüdeniz).

3.4.3. Dokládání dokumentů

Dokumenty a samé dokumenty, v tomto tkví celá podstata žádosti o PP. Hodnota těchto dokumentů, jejich věrohodnost, prokazatelnost, kvantita spolu s odvahou sdílet tyto informace s někým dalším. Pokud se páry rozhodnou tuto žádost podat, musí si být vědomi toho, že jdou se svojí kůží na trh, věci, které dělají, plánují, již nejsou jejich soukromím. Svě soukromí s nimi nově sdílí třetí „osoba“ správní orgán OAMP, který se zajímá o každý detail ze společného soužití páru. Základní seznam dokumentů je k nalezení na webových stránkách Ministerstva vnitra²². Tento seznam však obsahuje pouze nejdůležitější dokumenty, to jaké další dokumenty jsou potřeba k tomu, aby byl vztah mých informantů považován za trvalý, si museli zjistit sami žadatelé svépomocí. *„Než jsme podali žádost, tak jsme procházeli stránky ministerstva, kde jsme našli jen 4 dokumenty, co jsou potřeba k podání žádost, to nám přišlo trochu zvláštní. Ve Zpovědnici²³ jsem se však dozvěděla, že je těch dokumentů daleko víc, že se liší na základě toho, kdo podal žádost, prostě nikdy přesně nevíš, co všechno po tobě budou chtít“ (Z rozhovoru s párem Izmir). „My jsme se na všechno připravili, měli jsme vše, co bylo nutné a k tomu ještě spoustu dalších dokumentů, všechny fotky byly popsány daty a vysvětlivkami, aby si OAMP mohli všechno propojit, aby prostě věděli, že jim nekecáme. Stejně nám ale poslali dopis s tím, že máme doložit další dokumenty“ (Z rozhovoru s párem Kappadokie)²⁴.*

²² <http://www.mvcr.cz/clanek/prechodny-pobyt.aspx>

²³ Skupina, kterou jsem popsala v kapitole (1.2. Výběr informantů)

²⁴ Nespolehlivosti a neinformovanosti pracovníku OAMP se budu věnovat v kapitole (5.2. Linioví pracovníci).

Celý proces dokládání dalších a dalších dokumentů pouze oddaluje datum vydání rozhodnutí, proto je pro účastníky řízení lepší, když dodají všechny dokumenty najednou a neprodlužují tím uměle spolu s úředníky čekací dobu. Nikdo z mých informantů si však tohoto nebyl vědom, většinou dokládali dokumenty, které po nich byly žádány a měly mít dle zákona vypovídající hodnotu. Všechny tyto dokumenty, ke kterým mají páry citovou vazbu, dokumenty a prohlášení, která by jindy s nikým jiným nesdílely. Všechno to a mnoho dalšího k tomu, aby poté zjistili, že se těmito dokumenty OAMP vůbec nezabývala a nevězala je v potaz ve prospěch páru. „Z výše uvedených dokladů nevyplývá, že žadatele lze považovat za rodinného příslušníka občana Evropské unie ve smyslu ust. § 15a zák. č. 326/1999 Sb. Čestné prohlášení potvrzující společné soužití žadatele a jeho družky [...] považuje pouze za jeden z podpůrných důkazních prostředků, nikoliv za důkaz jediný. [...] Žadatelem byly doloženy letenky, potvrzení o zůstatku na účtu, zmocnění a podpisové vzory osob s dispozičním právem k účtu. Správní orgán musí konstatovat, že výše uvedené doklady také neprokazují, že jejich vztah je trvalý a intenzivní, aby jej ve smyslu §15a odst. 3 písm. b) bylo možno považovat za vztah obdobný rodinnému“ (Přepis zamítavého rozhodnutí jednoho z párů).

Aby čtenář porozuměl kontextu, musím v této části ocitovat rozhodnutí Komise pro rozhodování ve věcech pobytu cizinců²⁵ „Komise má za to, že z těchto dokladů vyplývá, že vztah účastníka řízení a jeho družky lze považovat za vztah obdobný vztahu rodinnému. Pokud má být dokládán vztah obdobný vztahu rodinnému, jako v nyní posuzovaném případě, je zjevné, že nelze předstírat důkaz v podobě matričních dokumentů, nýbrž je nutno využít jiné

²⁵ Komise pro rozhodování ve věcech pobytu cizinců rozhoduje o odvoláních ve věcech pobytu cizinců, v nichž Ministerstvo vnitra (odbor azylové a migrační politiky) rozhodlo v prvním stupni a v dalších případech stanovených zákonem. Cizinci, kteří nesouhlasí s rozhodnutím Ministerstva vnitra ve věci pobytu na území ČR, se mohou - v souladu se správním řádem (§ 86 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb.) - proti takovému rozhodnutí odvolat. Odvolání je třeba podat u orgánu, který napadené rozhodnutí vydal, tedy u odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra. Toto odvolání je následně předáno Komisi; odvolání se tedy přímo nepodávají Komisi.

důkazní prostředky, ať už listinné důkazy např. v podobě fotografií, dokladů o společně strávené dovolené či jiných podobných listin soukromé povahy.“

V této části bych ráda zmínila, to, co si sami zákonodárci asi neuvědomují, po žadatelích jsou vyžadovány dokumenty a kroky, které z pozice někoho, kdo je na samém začátku celé žádosti nemohou požadovat. *„My jsme přemýšleli, že si vezmeme společně půjčku na nějakou blbost, nebo že si uzavřeme stavební spoření, jenže to ti prostě nikdo neudělá. Bez přechodného pobytu pro ně ten člověk neexistuje, nikdo takovému člověku nepůjčí, a neotevře spořicí účet. Proto nechápu, jak po mně někdo může takový dokument vůbec chtít, když to třetí strana nemůže udělat“* (Z rozhovoru s párem Öludeniz).

3.5. Souhrn

Důležitým bodem těchto kapitol bylo poukázat na nedostatky, které se vyskytly během celého řízení. Poukázala jsem také na to, jaký směr a formu komunikace volí Odbor azylové a migrační politiky vůči žadatelům o přechodný pobyt. Do určité míry jsem se snažila poukázat na to, že vývoj celého procesu je chvílemi nesrozumitelný a to jak pro informanty, tak i pro zaměstnance OAMP. Jak jinak by si zúčastněná osoba mohla vysvětlit to, že jsou po informantech dokola žádány dokumenty, kterými se v dané situaci nemohou prokázat? Proč vlastně požadují nerelevantní dokumenty a v případě, že jim nejsou dodány, žádost je zamítnuta a následně vrácena k novému projednání z rozhodnutí Komise?

Záměrem této části bylo zodpovědět výzkumnou otázku *„Jak se mění strategie jednání párů během procesu žádosti?“* Strategie jednání se během celého procesu vyvíjely. V začátcích celého procesu jsem viděla páry, které se bojí o svou budoucnost, jsou nejistí v tom, jak se bude ubírat celý proces, zda bude jejich žádost zamítnuta, jak dlouho bude vlastně proces trvat. Měly spoustu otázek, na které jim nebyl nikdo schopen odpovědět. Z mého pohledu byly začátky velmi opatrné, plaché a poslušné ze strany žadatelů, účastníci se

podřizovali symbolické moci²⁶. Čím déle však byly páry drženy v nejistotě, tím více se v nich probouzela bojovnost a vzpurnost proti moci, která ovlivňovala jejich životy. Mnoho párů podalo stížnost na nečinnost správního orgánu, některé páry dokonce podaly stížnost Ministrovi vnitra nebo alespoň žily v domnění, že se ministr bude jejich stížností zabývat.²⁷

„Stížnost jsem ministrovi napsala v říjnu, odpověděl mi ředitel odboru, na kterého jsem si víceméně stěžovala. Tak jsem si stěžovala ještě jednou, protože mi takovýto postup nepřijde normální. Druhou stížnost jsem poslala začátkem listopadu, několikrát jsem se telefonicky připomínala. V březnu toho roku jsem se připomněla emailem. V současné době je červen, a mně se nedostalo žádné odpovědi“ (Přepis mé vlastní zkušenosti).

²⁶ Symbolické moci v návaznosti na Odbor azylové a migrační politiky jsem se věnovala v kapitole (2. Formy žádosti o pobyt v České republice).

²⁷ Stížností, která je adresována Ministrovi vnitra, se k němu dle mých úvah nikdy nedostane. V případě, že je stížnost podána na celý Odbor azylové a migrační politiky, dostane se vám odpovědi od samotného ředitele odboru, proti kterému je stížnost zaměřena.

4. Rozhovor s cizineckou policií

V samém začátku psaní své diplomové práce jsem si dala za úkol provést rozhovor s pracovnící nebo pracovníkem cizinecké policie nebo Odboru azylové a migrační politiky. Proč právě takový rozhovor? Myslím si, že největší podíl na tom měla moje zvědavost a touha, zjistit to, zda jsou věci opravdu tak, jak vypadají pro žadatele o PP. Na předchozích stránkách jsem zmiňovala, že jsem se při kontaktu s pracovníky OAMP dozvěděla mnoho informací, které dodnes nevím, proč mi byly sděleny. Tyto informace pro mě byly velmi užitečné, abych si mohla udělat širší obrázek o tom, jak vlastně OAMP funguje. Otázek, na které bych ráda znala odpověď, je velké množství, a nemyslím si, že mi na ně bude někdy dostatečně odpovězeno.

Při bakalářském studiu, kdy jsme měli vykonat stáž, jsem si vybrala OAMP jako místo svého působiště a k tomu, abych mohla nastoupit, jsem musela napsat motivační dopis. Po několika týdnech se mi dostalo odpovědi, že mi stáž nebyla přidělena. Z jednoho nejmenovaného zdroje jsem se dozvěděla, že tato stáž nebyla nikdy reálná a to proto, že je mým přítelem právě cizinec.

Pokud bych chtěla provést rozhovor s pracovníky OAMP musela bych to udělat oficiální cestou, ve které nevidím žádný potenciál, jsem přesvědčena o tom, že by byla i tato žádost zamítnuta.

5. Migrace

„Životní ambice se často vyjadřují z hlediska mobility, svobodné volby místa, cestování, obeznámenosti se světem; životní strachy se naopak líčí jako omezení, nedostatek změny, nedostupnost míst, která jiní snadno navštěvují, zkoumají a těší se z nich. „Dobry život“ je život v pohybu, přesněji řečeno znamená uspokojení z jistoty, že když člověka omrzí zůstat dále na místě, nic mu nebrání je změnit. Svoboda začala znamenat především svobodu volby a volba získala nápadnou prostorovou dimenzi.“ (Bauman 1999: 141)

V této části práce bych se ráda věnovala důvodům, které vedly mé informanty k migraci, ačkoli by se mohlo zdát, že pokud máte partnera cizince, důvod je jasný. Budu se věnovat Push a Pull teoriím, konceptu transnacionální migrace a také teorii transnacionálního sociálního pole.

5.1. Transnacionální migrace

Před vznikem konceptu transnacionální migrace byla při zkoumání migrace pozornost věnována především tomu, jak se migranti vyrovnávají s životem v přijímající společnosti (Brettell, Heisler in Szaló 2007: 23) z přijímající země a země původu se staly dvě odlišné jednotky. Každá vědní teorie má svůj vývoj a reaguje na změny, které se ve společnosti dějí, a proto bylo nutné reagovat i na změny, které se udály na poli mezinárodní migrace. Proto odborná veřejnost začala věnovat pozornost skutečnosti, že mnozí migranti, bez ohledu na geografickou vzdálenost, neustále udržují vazby se zemí původu na mnoha úrovních, ať již ekonomických, politických či sociálních (Szaló: 2007). V případě mé práce se jedná zpravidla o udržování vztahů sociálních, jelikož část rodiny mají všechny páry právě v Turecku, v tomto případě můžeme mluvit o konceptu transnacionální rodiny²⁸. Pro Turky je celkově

²⁸ Transnacionální rodiny jsou rodiny ve zmíněném antropologickém smyslu, které sice žijí nějaký čas odděleně od sebe, avšak navzájem drží pospolu a vytvářejí něco jako pocit kolektivní péče a jednoty, napříč hranicemi národních států. Transnacionální rodina je základní jednotkou analýzy, skrze niž můžeme analyzovat transnacionální síť a proces globalizace z pohledu konkrétních aktérů. (Antropoweb)

rodina velmi důležitá a proto je pro mnoho členů těžké pochopit, ale i podpořit to, že se členové jejich rodiny rozhodnou žít v zahraničí.

„Mám 3 bratry, ale já jsem ten nejstarší, ten první, proto je pro mámu tak těžký, že nejsem doma. Celou situaci chápe, moji přítelkyni miluje celá rodina, ale je to pro ně těžký, ten pocit, že jsem v úplně jiné zemi“ (Z rozhovoru s párem Eskişehir).

Udržování sociálních vazeb se svou domovskou zemí je při procesu vyřizování žádosti o PP pro mnoho párů složité. Jedinou možností je pro mnoho z nich pouze kontakt po telefonu, nebo Skype. Cesta do Turecka není otázkou víkendu - jelikož mnoho rodin mých informantů bydlí i v odlehlejších částech, je to otázka minimálně týdenní návštěvy. *„Do Turecka jsme po celou dobu žádosti neodjeli, on ani v té době nesměl, jelikož byl takový zákon, kdyby odjel, automaticky by to zrušilo naši žádost. Rodinu tím pádem neviděl skoro rok, až když nám to zamítli, tak se vrátil a já s ním na pár dní, kvůli svatbě“ (Z rozhovoru s párem Kappadokie).* *„Doma jsem nebyl už skoro 2 roky. Cestování je nákladný, navíc, kdybych se vrátil, než mi udělili pobyt, neměl jsem jistotu, že se budu moci vrátit do Čech, tak čekáme na vhodnější dobu. Teď je všechno takový hektický, ani nemrkneš a jsou to skoro 2 roky“ (Z rozhovoru s párem Eskişehir).*

Z předchozích výpovědí mých informantů je evidentní, že skloubit život v nové zemi s životem, který žili před svým přesídlením, není lehkým úkolem a mnoho z mých informantů nevidí své rodiny i v rádech několika let. Toto odloučení od rodin je velkou zkouškou. Pro migrující jedince, ale i jejich okolí, právě proces migrace podporuje utváření transnacionálních sociálních sítí.

5.2. Transnacionální sociální síť

V této části bych se ráda věnovala vysvětlení tohoto pojmu, jeho definici, ale zároveň i tomu, jaké sociální síť si vytvořili moji informanti, jak jim byly tyto síť nápomocné, zda si vůbec nějaké síť vytvořily.

Sociální síť jsou velmi důležitým faktorem v procesu migrace, ale také integrace do nového domova. Zároveň však pomáhají k tomu, aby si migranti udrželi vazby s původním domovem. Peter van der Veer ve své práci popisuje sociální síť „Na konci dvacátého století byla společenství naprosto odlišná od těch z konce devatenáctého století, neboť telefony, internet, televize a letadla je přiblížily nejen k domovu, ale také ke členům těchto společenství, kteří žijí v jiných místech. Namísto formování jedné komunity migrantů, která se snaží zůstat ve spojení s domovem, migranti se stávají součástí diasporických sítí s multiplicitními uzly. Vzniká globální produkce imaginace domova v médiích, jakými jsou televize a kino, které působí nejen na migranty, ale i na ty, kteří zůstali doma“ (Van der Veer in Henig 2002: 96).

Díky těmto aktivitám propojuje transmigrant svůj původní domov, do jednoho sdíleného sociálního pole. Na základě rozvoje moderních technologií a infrastruktury dochází k pomyslnému přibližování země vysílající a země přijímající. Vzdálenost mezi těmito zeměmi se tak zdají být kratší. Sociální síť jsou důležité proto, že zahrnují i rodiny a přátele migrantů, a vytváří prostor pro sociální i ekonomický kapitál, který usnadňuje migrantovi samotnou migraci a usazení v novém prostředí (Szaló 2007: 110-113).

„Když jsem přijel, nikoho jsem neznal, byl jsem jenom doma, čekal jsem, až přijde někdo domů. Tam, kde jsme bydleli, se toho moc neděje, je to malý město, kde si kamarády jen tak nenajdeš. Pak jsem si našel práci, tak to bylo lepší, každý den, jsem potkával někoho nového, ale trvalo to půl roku“ (Z rozhovoru s párem Eskişehir). „Já jsem byl od začátku v pohodě, tady v Praze jsem už nějaký lidi znal, ty mě představili dalším, takže já jsem byl

spokojený, poznal jsem zajímavé lidi, se kterými jsem chodil na hodně akcí a poznával město“
(Z rozhovoru s párem Ankara).

Vyozorovaným faktorem z výpovědí mých informantů je zřejmé, že důležitou roli hraje to, v jakém městě žijí moji informanti. Pokud žijí v malém městě, nebo na vesnici, je pro ně interakce s okolním světem složitější, jelikož si lidé drží určitý odstup²⁹. Oproti tomu, ti kteří od začátku žili ve velkých městech, neměli s aklimatizací a navazováním nových přátelství problém. Všichni moji informanti si v České republice utvořili sociální sítě, ve kterých se do dnešního dne pohybují a mnoho z nich jich ve velké míře využívá, a to při navazování nových kontaktů, hledání zaměstnání nebo různých informací, které jsou k životu zde potřeba. *„Hodně jsem využíval Facebook, kde jsem potkal lidi, kteří měli podobný problémy jako já, většinou jsme se bavili o PP, co budeme dělat, když nám ho nedají, jak postupovat, jaké dokumenty jsou vhodné. Hodně to bylo o tom, co si o celém procesu myslíme, taková pomoc, od lidí, co jsou na tom stejně jako ty a mají snahu ti pomoci, alespoň po psychické stránce. Stejně ti nikdo jinak nemůže pomoci“* (Z rozhovoru s párem Trabzon).

Při rozhovorech s informanty jsme došli k tomu, že psychická podpora je opravdu tou nejdůležitější, které se jim může dostat, jelikož nikdo nemá moc, aby se v jejich případě událo něco nového nebo aby bylo rozhodnuto. Musí čekat na oficiální rozhodnutí, a v momentech, kdy nevědí, co se bude dít dále, nebo jako dlouho ještě musí čekat, je podpora tím, co hledají a na základě jejich sociální sítí se jim ji i dostává.

„Velkou podporou pro nás bylo to, že jsme se mohli spolehnout na rodiče mé přítelkyně. Vždy, když jsme potřebovali, tak tady byli, chvílema nás museli vracet nohama na zem, ale celou dobu ten proces prožívali s námi. Kdežto moje rodina v Turecku to má jen zprostředkovaně“ (Z rozhovoru s párem Ankara).

²⁹ Jaký dopad má uzavřenost ostatních obyvatel na utváření sociálních sítí se budu věnovat v následující kapitole (5.2.1. Jazykové bariéry).

Evidentní v tomto případě je míra nevyváženosti podpory, ale také informovanosti o celé situaci mezi domovskou zemí a současnou zemí. V procesu aklimatizace hrají dle mého názoru sociální sítě nepostradatelnou roli a je nutné jim přikládat velký význam. Sociální sítě mohou migrantovi otevřít nové možnosti, kdy se rychleji adaptuje na nové prostředí, avšak mohou být také tím, na základě čeho se migrant nechce integrovat do společnosti. V našem případě si migrant v tureckých sociálních sítích může najít svoji komfortní zónu, skupinu lidí, která je z jeho domovské země a nechce se svým způsobem aklimatizovat, jelikož je mezi svými krajany.

Z mého výzkumu však vyšel jasný závěr, že všichni moji informanti se zde aklimatizovali, některým to trvalo déle, jiným nikoli, ale své místo si v české společnosti svým způsobem našel každý z nich.

5.2.1 Jazykové bariéry

V této části bych ráda poukázala i na otázku jazyka a jazykové bariéry, se kterými se moji informanti setkávali. Jak jsem zmiňovala již na předcházejících stránkách, všechna interview probíhala v anglickém jazyce a to právě z toho důvodu, že polovina mých informantů nemluví česky. Můj výzkum tímto faktorem nebyl nijak ztížen, jelikož mi anglický jazyk nedělá problémy, ale jazykové bariéry hrají důležitou roli právě při aklimatizaci a vytváření sociálních sítí. Jelikož moji informátoři nemluví česky, je jejich sociální pole do jisté míry omezeno, na což oni sami poukazovali v našich rozhovorech. Největší potíže měli informátoři žijící v malých městech. *„Přistěhovali jsme se do malého městečka, kde nikdo nemluví anglicky, všichni jen česky, a když jsme s přítelkyní promluvili anglicky, tak se ještě všichni ohlédnou. Najednou všichni zpozorněli a poslouchali, co se děje, pak mě obyvatelé začali vnímat a všichni věděli, že já jsem ten, co neumí česky, do jisté míry jsem byl taková atrakce. Začal jsem se učit česky, abych nějakým způsobem rozuměl, ale*

stejně jsem stále ten cizinec, co neumí česky“ (Z rozhovoru s párem Eskişehir). „My jsme od začátku bydleli ve velkém městě, kde když promluvíš anglicky, tak to nikoho nepřekvapí, proto jsem s tím neměl žádný problém, všude jsem se domluvil, protože tady mají lidi alespoň základní znalost angličtiny“ (Z rozhovoru s párem Ankara).

Na základě mých rozhovorů jsem došla k závěru, že jazyk a jeho znalost je něčím, co by nemělo být podceňováno. Fakt, zda moji informanti bydlí v malém městě nebo naopak ve velkém, je důležitý z hlediska diverzity, kterou nabízí tato města k utváření sociálních sítí. V malém městě může být pro cizince problém vytvářet sociální sítě, a to právě na základě neznalosti místního jazyka, ale na druhou stranu i neochotě ostatních obyvatel přijmout cizince do své komunity a pomoci mu s integrací. Tímto však nechci tvrdit, že je tomu tak pokaždé. *„Bydleli jsme od začátku na malém městě, kde nikdo neuměl anglicky a já neuměl česky. Často jsem se dostal do svízelných situací, ze kterých jsem si musel nějakým způsobem pomoci sám. Začal jsem se učit česky a snažím se češtinu používat, ale ostatní si stále myslím, že jim nerozumím, tak jsou překvapeni, když promluví česky“ (Z rozhovoru s párem Ölüdeniz).*

5.3. Transnacionální sociální pole

Pojem transnacionální sociální pole je jeden z nejdůležitějších pojmů týkající se migrace. V knize *Nations Unbound* autorky Glick–Schiller, Basch a Szanton Blanc je upozorňováno na fakt, že je svět rozdělen národními hranicemi, které se však vlivem migrace stávají spíše symbolickými. Národní stát je tak podle nich deterritorializovaný a již nemá moc vymezovat společnost. Do takto pojatého státu tak patří i občané žijící na území jiných států (Glick-Schiller, Basch, Szanton Blanc 1994: 293 in Szaló 2007: 61).

Na základě toho, že prostor přestává být geograficky vymezen, dochází k utváření transnacionálních sociálních polí, která jsou výsledkem aktivit transmigrantů a umožňují jim

pohyb mezi více prostory. Sociální pole hrají důležitou roli z hlediska formace migrantova sebepojetí a příslušnosti k sociálním světům, které zasahují do více míst.

„Sociální a kulturní pole formování identit je vždy tvořené kromě diskurzivních praktik sebe-pojetí také výroky a příběhy, které o nás šíří Druzí. A tito klasifikující Druzí, podobně jako „vlastní“ pomůcky a návody umožňují sebe-interpretaci, se nenacházejí pouze v původním domově přistěhovalců, v soustavě jejich transnacionálních sociálních sítí, nýbrž v transnacionálním sociálním poli zasahujícím jejich původní a nový domov a někdy i další místa“ (Szaló 2007: 105).

5.4. Transnacionální identita

Pojem transnacionální identita bylo nutné zavést na základě toho, jak již bylo řečeno, že transmigranti překračují hranice národních států. Tato teorie se váže ke studiu vazeb, které migrant udržuje se zemí, ze které migroval. Do doby, než vznikl pojem transnacionální identity, a byly používány různé kategorie jako rasa či etnicita, které jsou spjaté s myšlenkou národního státu. Ale jak již bylo řečeno, transmigranti a tím i jejich identita, překračující hranice národních států, a proto bylo nutné zavést nový pojem – transnacionální identita. (Szaló 2007: 119)

Csaba Szaló ve své knize Transnacionální migrace popisuje pojem transmigrant, který je „konstituován v opozici k významům slov „přistěhovalec“ a „zahraniční dělník“. Zatímco přistěhovalci jsou pojímáni ve světle tématu životního zlomu, zahraniční dělníci jsou naopak pojímáni skrze téma dočasnosti. Přistěhovalci jsou představováni jako lidé zříkající se svého původního způsobu života a vstupují do těžkého procesu učení se a přizpůsobování se nové kultuře [...]“ (Szaló 2007: 117).

S tímto vysvětlením se ztotožňují. Moji informanti se nezříkají svého způsobu života v domovské zemi, pouze jsou nějakými faktory ovlivňováni ke změně. Tato změna může být krátkodobá, ale může také trvat několik let, nebo nemusí nikdy skončit. Jedná se pouze o to,

že se v současné době nacházejí v jiné zemi, které se musí v mnoha ohledech přizpůsobit. Čeká je cesta plná učení nového jazyka, jak jsem již zmiňovala, a také učení se nových zvyklostí. Zkrátka učení se trochu jinému způsobu života, než který žili v Turecku. Velký význam při vytváření identit má v mém případě i celé řízení, kterým si páry a jednotlivci procházejí a to, jaký to na ně má vliv. Pro mnohé z nich je zážitek s udělováním PP velmi stresující, zdoluhavý, a ačkoli se moji informanti snažili sebevíc, integrace byla pro mnohé složitá i v tom smyslu, že všude byli zaškatulkováni jako ti, kterým ještě pobyt neudělili. Tím byli postaveni do nejisté situace a nerovné pozici vůči ostatním občanům: „*Třeba na trhu práce máš velkou nevýhodu, málokdo tě bude chtít zaměstnat, když nemáš udělený přechodný pobyt, já jsem byl asi na 5 pohovorech a všude byl problém, že ještě nemám pobytovou kartu. Problém to vytvářelo pro mnoho úplně obyčejných věcí, který jsem doma mohl mít bez problémů*“ (Z rozhovoru s párem Trabzon)³⁰.

5.5. Push-pull teorie

V předchozí kapitole jsem se do jisté míry dotkla tématu, proč a co nutí mé informanty k tomu, aby opustili svou rodnou zemi. Teorie push a pull vychází z předpokladu, že za migrací člověka stojí určité faktory. Push faktory, které ho nutí opustit zemi původu a pull faktory, které ho do cílové země přitahují. Mezi push faktory může patřit nestabilní politická situace v zemi, přírodní katastrofy či nepříznivá ekonomická situace. Pull faktory zahrnují rozvinutou ekonomiku či nové pracovní příležitosti.

„V Turecku jsem nikdy nechtěl zůstat. Nikdy jsem tam neměl problémy, ale poslední roky se mi přestávala líbit politická situace a vše s tím spojené. Práci jsem tam měl skvělou,

³⁰ Jak jsem popisovala v kapitole (2. Formy žádosti o pobyt v České republice) proces udělování PP pod taktovkou OAMP má nad účastníky symbolickou moc, na základě které z části určuje jejich identitu v nové zemi. Dává směr tomu, jak zde páry začínají svůj společný život.

perspektivní, ale vždy jsem se spíše viděl někde v Evropě. Ve finále bylo rozhodnutí se přestěhovat do ČR snazší pro mě, než pro mou přítelkyni“ (Z rozhovoru s párem Ankara).

„Nechtěl jsem tam zůstat, čekala mě vojna, jsem Kurd, a co si budeme povídat, naše postavení ve společnosti není úplně ideální, navíc, to, co se tam teď děje nepřispívá klidné situaci. Doufám, že se Turecko srovná a bude vypadat zase tak, jak si ho vysnil Atatürk“ (Z rozhovoru s párem Eskişehir).

V případě mé diplomové práce a celkové situace můžeme k pull faktorům bezpochyby zahrnout přítelkyně/družky/manželky. Push faktory jsou v této situaci příslušnost k jiné menšině a změna politické situace, kterou v současné době Turecko prochází. Mohlo by se zdát, že prvoplánovým faktorem bude právě vztah se členem přijímací země, ale z výpovědí mých informantů je zřejmé, že při takovém rozhodování zvažovaly více faktorů, které ovlivní jejich budoucí život.

5.6. Souhrn

Záměrem předchozích kapitol byla snaha o krátké přiblížení toho, s čím se museli moji informanti vypořádat z pozice migrujícího člověka do zcela jiného prostředí, kde se musí zpravidla učit novým věcem a zvyklostem. Psala jsem také o rozhodujících faktorech, které mé informanty nutily k tomu, aby udělali ve svém životě nějakou změnu, a o tom jaké podpůrné sítě je mohou podporovat při cestě za jejich adaptací. Záměrem této části bylo také odpovědět alespoň z části na výzkumnou otázku, kterou jsem si stanovila v samém začátku a to: *„Jaký dopad má proces žádání o přechodný pobyt na turecko-české páry?“* Do celého procesu žádosti je nutno zahrnout právě kroky, které moji informanti museli podstoupit před a v průběhu celého trvání žádosti. Od prvních úvah o přestěhování, zjišťování základních informací, až po samotný krok migrace a utváření nových transnacionálních sociálních sítí. Bezpochyby to, jakým způsobem, v jakém časovém rozmezí a za jakých podmínek se moji

informanti rozhodli k těmto krokům, hraje nedílnou roli. Pro mnoho z nich to byla srážka s realitou, a ačkoli si mnoho z nich myslelo, že vědí, jak celý proces bude probíhat, a mysleli si, že bude jednoduché se na zdejší život aklimatizovat, většina z mých informantů byla zaskočena. Celý tento proces ovlivňoval i vztahy mezi samotnými páry, zejména v rovině udržování rodinných vztahů, společné komunikace a začleňování se do české společnosti. Většina z informantů, se kterými jsem provedla rozhovory, neměla na základě těchto procesů větší problémy mezi sebou, ale spíše proces migrace ovlivňoval to, do jaké míry si moji informanti udržovali rodinné vztahy v Turecku.

6. Byrokratická estráda

V nadcházejících kapitolách se budu věnovat tématu byrokratizace, rolím, které pracovníci úřadů zastávají, jejich způsobům jednání a významům, které tito pracovníci mohou do celého procesu udělení PP vnášet, a zda mohou celý proces nějakým způsobem ovlivnit.

6.1. Byrokratizace

„Termín “byrokracie“ je mnohoznačný. Může zcela nehodnotícím způsobem označovat organizaci veřejné správy. Může však být také označením pro nemoc organizací způsobující jejich fatální nečinnost. Kromě toho může označovat víceméně nezbytné zásahy státu do sociálního a hospodářského života, může však být i označením pro mechanismus ohrožující a potlačující lidskou svobodu. Ve všech těchto tak protikladných významech vyrůstá byrokratický mechanismus z jistých rysů uspořádání formálních organizací“ (Keller 2007: 10).

V případě mé diplomové práce se jedná právě o označení nemoci, jak popisuje Keller. Tato nemoc způsobuje fatální nečinnost organizace, kterou já právě v konání OAMP a Ministerstva vnitra spatřuji. Nemohu se úplně ztotožnit s Kellerovým popisem, že by OAMP prováděla zbytečné zásahy. Již dříve jsem já, ale i moji informanti v rozhovorech zmiňovali, že kontrola je potřeba, a že udělování PP by se nemělo brát na lehkou váhu, ale zároveň jsme přesvědčeni o tom, že i OAMP by mělo mít hranice, které nebude překračovat a narušovat soukromí párů. Důvodů, proč při fungování a efektivitě OAMP spatřuji právě tento druh byrokratizace, je mnoho - některé se opakovaly u více párů, některé však byly specifické pro daný pár. Ve faktorech, které jsem zmiňovala výše, spatřuji nedostatek objektivitu ze strany OAMP³¹. Jedním příkladem, kde moji informanti vidí nedostatky, je způsob poskytování

³¹ Objektivitě jsem se věnovala v kapitole (3.3. Subjektivita vs. objektivita).

informací. „*Volala jsem na OAMP ještě předtím, než se sem přítel přestěhoval, chtěla jsem si ověřit informace, o množství peněz, které musím prokázat na svém účtu, aby mu vůbec dali vízum. Volala jsem na 4 různá oddělení a ani jednou jsme nedošli ke stejné hodnotě. Každý pracovník mi řekl jiné číslo, připadalo mi to, jako kdyby si ta čísla vymýšleli*“ (Z rozhovoru s párem Kappadokie). S rozcházejícími se informacemi se moji informanti setkávali již v průběhu zvažování, zda se přestěhovat nebo nikoli.

Všichni moji informanti se shodli na tom, že jedním z největších nedostatků je nejednota úřadu a hlavně pracovníků, se kterými přicházeli do kontaktu jako s prvními, tedy s liniovými pracovníky³². Spolu s mými informanty jsme se setkali i s tím, že některá OAMP mají v jistých krocích odlišné jednání a postupy. Například, některé páry nepodstoupily výslech, u některých neproběhla domovní kontrola, ne u všech bylo nutné prokazovat stejné dokumenty. „*Na začátku našeho řízení nás seznámili s tím, jak to bude probíhat, že proběhne domovní kontrola, budeme pozváni k výslechu, a že po nás asi budou chtít nějaké další dokumenty. Výslech jsme neměli a domovní kontrola stála jen před dveřmi*“ (Z rozhovoru s párem Izmir). „*Naši žádost poprvé zamítli, tak jsme měli domovní kontrolu hned dvakrát, taky jsme měli dvakrát výslech a nesčetněkrát jsme museli dokládat nějaké další dokumenty. Jednou asi spočítám podací lístky z pošty, abych věděla, kolikrát jsem se jim musela k něčemu vyjádřit*“ (Z rozhovoru s párem Eskişehir).

Pro mě jako aktéra samotného procesu byla diverzita a nejednotnost napříč různými zkušenostmi mých informantů velmi matoucí a dodnes nechápu, jak je možné, aby takovouto formou bylo zastupováno Ministerstvo vnitra České republiky. Ministerstvo, které do jisté míry reprezentuje Českou republiku na poli vnitrostátní politiky vůči cizincům. Dodnes

³²Liniovým pracovníkům se budu věnovat podrobněji v kapitole (6.2. Linioví pracovníci).

hledám odpovědi na otázky, na které jsem se dotazovala samotného ministra, a na něž mi nebylo a myslím, že ani nebude odpovězeno³³.

Formální organizace si nastavují opatření s cílem zvýšit jejich účinnost, různá opatření však mohou navozovat stav, který jejich činnost utlumuje nebo odvádí od stanovených cílů. Tyto dysfunkce označujeme pojmem byrokratizace (Keller 2007: 10 – 11). Z mého výzkumu vyplynulo, že jednání formálních organizací tedy OAMP pod správou Ministerstva vnitra s sebou přináší ve většině případů mnohé překážky. Řízení trvají v řádech let, nebo minimálně půl roku, efektivita a snaha o zjednodušení celého procesu je dle mého názoru v nedohlednu. Z pozice zúčastněného výzkumníka mi náleží vyslovit i myšlenku a vlastní pocit a to, že celý systém je velmi zastaralý, nepromyšlený a složitý. Určitým způsobem mi přijde, že tato instituce je malým státem ve státě, kdy se rozhodnutí vydávají podle toho, jak se rozhodčí probudí nebo na základě toho, jak moc daný případ úředníky otravuje.

6.2. Linioví pracovníci

Jako linioví pracovníci jsou nazýváni pracovníci, kteří se nacházejí v tzv. první linii, zastupují agentury, které jsou financované z veřejných rozpočtů (vládních nebo nevládních). Role řadových pracovníků³⁴ ve státních organizacích je podstatou Lipskyho konceptu "byrokracie první linie" (Lipsky 1980: in Horák a Horáková 2009: 370). Tito "linioví byrokraté" představují všechny pracovníky veřejných služeb, kteří při výkonu své práce jednají přímo s občany a mají poměrně rozsáhlou svobodu v rozhodování, kterou využívají při řešení konkrétních problémů svých klientů. Za street-level byrokraty je možné považovat učitele, policisty a ostatní zákon prosazující zaměstnance, soudce, právníky a jiné zaměstnance soudů, zdravotníky a další státní zaměstnance, kteří mají přístup k vládním

³³ Stížnosti jsem se věnovala v kapitole (3.5. Souhrn)

³⁴ Jindy jsou nazýváni „street-level byrokraté“, „výkonoví pracovníci“, „úředníci prvních linií“ anebo „linioví pracovníci“ (Horák, Horáková 2009: 370).

programům a poskytují v jejich rámci služby“ (Lipsky 1980: 3 in Horák a Horáková 2009: 370).

Lipsky tvrdí, že vliv na jednání úředníků první linie má to, že jsou vystavováni náročným procesům, které pro ně mohou být nejednoznačné, tyto procesy jim znemožňují vykonávat práci, tak, jak by si přáli. Setkávají se také s mnoha překážkami, mezi které patří rostoucí poptávky po nabízených službách, nejednoznačné cíle organizace a realizovaných programů. Dalším problémem je i to, že práce těchto úředníků je obtížně změřitelná, nebo zcela neměřitelná (Lipsky in Horák a Horáková 2009: 370 – 371).

Linioví pracovníci jsou jednoznačně pod tlakem ze všech stran. Musí být v kontaktu se svými klienty, ale na druhou stranu musí plnit to, co je jim zadáno z vyšších pozic. Nachází se mezi mlýnskými koly, která nikdy neutichají. Musí dodržovat pravidla a nařízení, která jsou stanovena a jejich porušení by je mohla stát jejich zaměstnání. Jak jsem zmiňovala již v začátku své práce, jedním z důvodů, proč je má práce anonymizována i ze strany pracovišť OAMP je to, že bych byla velmi nerada, aby moje práce stála někoho zaměstnání. V době, kdy jsme s mým partnerem byli v žádosti o PP, jsem se setkala s velkým množstvím různých pracovníků, kteří se zabývali naším případem, stejně tak tomu bylo i u dalších párů. Největší množství našeho času jsme však všichni strávili právě s pracovníky, kteří se od začátku zabývali naším případem, tedy liniovými pracovníky za přepážkou.

Většina mých informantů se setkala s pochopením ze strany liniových pracovníků, kdy tito pracovníci sami nechápali celý proces, jeho délku a postup, který byl veden proti párům. *„Od začátku jsme měli skvělého pracovníka, který nám vše vysvětloval, odpovídal na všetečné otázky, ale když došlo na nějaké řešení, nemohl nic udělat, maximálně se zeptat. Bylo na něm vidět, že by nám rád pomohl, ale neměl jak“* (Z rozhovoru s párem Eskişehir). *„Naše pracovnice byla moc fajn, poradila nám, jaké dokumenty máme doložit, v jaké formě, co je naopak zbytečné, ze začátku nám to hodně pomohlo. Postupem času jsme ale přišli na to, že to*

zase tak dobré rady nebyly. Řekla nám úplný základ, bez kterého by naše žádost nemohla být ani podána, pak jsme přišli na to, že musíme dodat mnoho dokumentů a na základě toho byla i naše žádost pozastavena a tím se celý proces prodloužil“ (Z rozhovoru s párem Kappadokie). „My jsme podávali žádost u pracovníka, který si evidentně svoji práci nikterak neužíval, bylo na něm evidentní, že mu zneprjemňujeme den. Pouze ji přijal, řekla nám vše nezbytné, možná ještě méně a my odešli“ (Z rozhovoru s párem Trabzon).

Linioví pracovníci jsou prvním kontaktem, který moji informanti s OAMP měli a kterým do jisté míry důvěřovali při získávání informací. Některé páry se přesvědčili o tom, že informace, které se jim dostaly, však nejsou věrohodné nebo nemají vypovídající hodnotu. Většina párů těmto informacím z počátku důvěřovala, o to větší překvapení pro ně nastalo, když byl jejich případ pozastaven na základě nedoložení dokumentů. „Řízení se dle ust. §64 odst. 1 písm. a) zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, na dobu uvedenou ve výroku I. přerušuje“ (Ocitováno z doručeného dopisu). Tento dopis obdrželi až na jednu výjimku všichni moji informanti, doba, na kterou byl proces zastaven, se pohybovala okolo 15 dnů. V tomto bodě je nutno podotknout, že se jedná o 15 kalendářních dnů, do kterých se počítají i víkendy, což mnoha párům nehrálo do karet. Získání mnoha dokumentů nebo jejich přeložení je zdlouhavý proces, který není možno uskutečnit ze dne na den. Lhůty, které jsou stanoveny pro účastníky řízení, jsou dle mého názoru směšně krátké a naprosto nevyhovující. Lhůty, kterými disponují pracovníci OAMP a rozhodčí jsou oproti tomu velmi dlouhé a nikdo přesně neví, jaká je zákonná lhůta a jak se jí dopočítat.

„Pracovní podmínky i odlišné zájmy různých zaměstnanců organizace soustavně ovlivňují průběh rozhodování řadových pracovníků v konkrétních pracovních situacích. Způsobují větší či menší měrou uvědomované rozpory v jejich roli a staví je před mnohdy obtížně řešitelné dilematické situace. Ty se mohou týkat buď úvah o povaze poskytovaných

veřejných programů anebo může jít o dilemata, která ovlivňují konkrétní způsoby jednání pracovníků s klienty“ (Lipsky in Horák a Horáková 2009: 371). Na základě zkušeností mých informantů a mě samé jsem došla k názoru, že by práce pracovníků měla být jednotná, stejně tak, jako poskytování informací, vidím však, že tato snaha o zcentralizování všech procesů byla, a nesetkala se s úspěchem, zapříčinila spíše větší zmatek.

Linioví pracovníci, nejsou stroje, které by vytvářely produkty, jsou to lidé, kteří svým jednáním, rozhodováním a chováním ovlivňují životy dalších lidí. Sami musí dodržovat nařízení, která jsou vydaná a musí se držet pravidel při rozhodování. V případech, kdy by chtěli udělat rozhodnutí sami za sebe, proces nějakým způsobem rozhodnout nebo uspíšit jsou velmi limitováni. Na druhou stranu jsem však došla k závěru, že mnoho pracovníků si výše popsané věci vůbec neuvědomuje a musím konstatovat, že si zřejmě spletli svůj obor.

6.3. Souhrn

Záměrem předcházejících kapitol bylo zodpovědět druhou výzkumnou otázku, kterou jsem si v samém začátku stanovila a to: „*Jak se mění strategie jednání párů během procesu žádosti?*“ Strategie, se kterou páry začínaly celý proces o udělení PP, se v jeho průběhu vyvíjel. V začátcích byli všechny páry pokorné, naslouchali tomu, co jim pracovníci doporučovali, zkrátka byli do jisté míry ovce, které poslouchali svého pastevce. V průběhu procesu se však jejich strategie měnily, z poslušných oveček se stali vlci, kteří si začali uvědomovat celý proces, a jak vlastně funguje. Došlo jim, že pokud budou i nadále slepě poslouchat a nebudou jednat na vlastní pěst, i přesto, že jim tyto kroky OAMP neschválilo, nebude mít jejich proces žádný vývoj. Na základě toho se moji informanti odhodlali k podáním stížností a neustálému kontaktování pracovníků OAMP.

Všichni moji informanti poté dosáhli změny ve svém procesu, ne vždy to však byla změna, kterou by si představovali, ale byl zde jistý posun. Tento posun pro páry znamenal, naději, a konečně nějakou informaci, na základě které mohli dále jednat ve svůj prospěch a bojovat za společný život v České republice.

7. Jak to všechno dopadlo?

Poslední část této práce bude zaměřena na, vyjasnění toho, jak vlastně žádosti všech mých informantů dopadly. Popis to bude velmi stručný z důvodu zachování anonymity, ale pro dokreslení celého příběhu by neměl chybět.

1. **Istanbul** - jejich žádost je stále ještě v procesu, zažádali před dvěma roky, žádost byla zamítnuta, všeho se zúčastnili dvakrát. V současné době se snaží najít jiné řešení.
2. **Ankara** - pár, který se během celého procesu žádosti vzal, jejich žádost byla vyřízena během 6 měsíců, podstoupili výslech.
3. **Eskişehir**, žádost byla zamítnuta, poté opět vrácena k posouzení, po roce byl udělen PP.
4. **Kappadokie** - první žádost byla zamítnuta, poté, co měli výslech, domovní kontrolu i různé dokládání dokumentů. Poté se vzali a opět zažádali, jejich žádosti bylo vyhověno. Po více jak roce od první žádosti.
5. **Ölüdeniz** - jejich žádost byla vyřízena během půl roku, bez výslechu, poté, co byla vznešena stížnost na nečinnost.
6. **Trabzon** - žádost byla zamítnuta, poté, co absolvovali výslech, domovní kontrolu i dokládání dokumentů, v žádosti dále nepokračovali. Přítel se přestěhoval zpět do Turecka.
7. **Izmir** - pár, který žádal 2x, jejich druhá žádost byla vyřízena během 6 měsíců, bez výslechu.

Jak v krátkosti shrnout proces, který se neodmyslitelně zapsal do životů mých informantů a mě samé? Pokud mluvím upřímně sama za sebe, byla to zkouška. Zkouška, na kterou si troufá mnoho lidí, kteří jsou ve finále zaskočení, co všechno je k takovému soužití potřeba. Říci, že nikdo z mých informantů nebyl ani jednou zaskočen celým vývojem a proces by byla

lež. Upřímně za všechny informanty mohu tvrdit, že věděli, co je čeká, situace ve však v globálním a celorepublikovém hledisku mění každým dnem. Ministerstva přijímají nová a nová nařízení, úředníci se neorientují v nových procesech a všude vládne chaos.

Mé doporučení pro další odvážlivce? Obrňte se proti všem možným a nemožným okolnostem, které se mohou vyskytnout, nebojte se, ve finále vše dopadne přesně tak, jak má, jen budete muset trochu víc bojovat za to, co chcete.

Závěr

V průběhu psaní této práce jsem narazila na mnoho překážek, které do jisté míry bránily tomu, aby byla práce napsána a odevzdána. Téma, které jsem si vybrala je velmi obsáhlé a určit si, čím je opravdu nutné se zabývat a čím nikoli pro mě byl v začátcích velký oříšek. Musela jsem dojít k tomu, že ačkoli vím mnoho detailů, nemusí být však tak podstatné a vhodné pro tyto stránky. Zároveň jsem v procesu psaní této práce musela porazit samu sebe a svůj vnitřní hlas, který mě velmi dlouho odrazoval od těchto stránek. Proč? Rozhodla jsem se jít se svou vlastní kůží na trh, odhalit něco, co mělo být okolnímu světu utajeno, ale na to, jak se takové výzvě postavit jsem získala dobrou přípravu od OAMP.

V samém začátku mé práce bylo důležité, aby čtenář pochopil, z jaké pozice a úhlu pohledu je práce napsána, aby do jisté míry chápal mé názory a závěry, které vzešly z mého výzkumu. Myslím, že v kapitole sebereflexe je vše podstatné obsaženo k tomu, aby si čtenář vytvořil svůj vlastní názor na celou situaci, ale zároveň, aby pochopil můj úhel pohledu. První část celé práce měla být spíše úvodníkem a zasvěcením do celé problematiky, a představením toho, co by měl čtenář od této práce očekávat.

Druhá kapitola byla reflexí celého procesu žádosti o PP, popsala jsem detailně to, jak celý tento proces funguje, jaké mohou být jeho závěry a jak tento proces ovlivňuje harmonii páru. V dalších kapitolách jsem se věnovala tomu, jakou formu moci má nad účastníky řízení Odbor azylové a migrační politiky. Shrnula jsem důležitá slova, která jsou typická pro jednání tohoto odboru, zároveň jsem popsala to, co si účastníci o této slovní zásobě myslí a jak ji vnímají. Jak je evidentní z celé práce, moje osobní výzva zůstala nenaplněnou, jelikož se rozhovor s cizineckou policií neuskutečnil.

Ve druhé části své práce jsem rozebírala téma transnacionální migrace, faktory, které ovlivňují rozhodnutí k samotné migraci. Věnovala jsem se také tomu, jak se v České

republice migranti aklimatizují a jestli zde nacházejí podpůrné systémy, které jim s jejich integrací pomáhají. Na základě všeho popsaného jsem v této části zodpověděla jednu z výzkumných otázek. Poslední část mé práce se věnuje hledání odpovědi na mou druhou výzkumnou otázku, která byla také zodpovězena na základě kapitol, ve kterých jsem se věnovala liniovým pracovníkům a celkově byrokratickému systému. Úplný závěr mé práce nabízí pohled na to, jak to se všemi informanty dopadlo, jaký konec měla jejich žádost a zda soužití těchto párů přetrvalo.

V úvodu své práce jsem zmiňovala, že její napsání pro mě bylo z více hledisek velmi složité. Mnoho částí této práce bylo napsáno jedním dechem, jiné části byly výzvou v mnoha ohledech. Před napsáním této práce a procesem, který k jejímu napsání vedl, jsem měla jistou představu o tom, jak věci v České republice fungují, jak je vše organizované až mi to chvílemi přišlo přehnané. Časem jsem však přišlo na to, že tomu tak opravdu není, mnoho správních orgánů dle mého názoru balancuje nad propastí, do které se může velmi rychle propadnout. Zároveň jsem se naučila nahlížet na různé správní procesy z jiné perspektivy, a myslet jako někdo, kdo je za tyto procesy zodpovědný.

Ačkoli si v samém závěru nejsem jista, zda bude mít tato práce nějaký hlubší dopad na další procesy řízení o přechodný pobyt, z mého pohledu je tato práce nepsána nejlépe, jak jen šla a já nelituji ani jednoho slova.

Seznam použité literatury

1. Basch, L. G., Glick-Schiller, N., Blanc Szanton, C. 1994. *Nations unbound: transnational projects, postcolonial predicaments, and deterritorialized nation-states*. London: Routledge, ISBN 2-88124-630-3.
2. Bauman, Z. 1999. *Globalizace: Důsledky pro člověka*. Praha: Mladá fronta. ISBN 80-204-0817-7.
3. Bourdieu, P., Thompson, J. B. 1992. ed. *Language and symbolic power*. Cambridge: Polity Press, ISBN 0-7456-1034-X.
4. *Demografie* [online]. [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: http://www.demografie.info/?cz_migrace
5. Foucault, M. 1994 *Diskurs, autor, genealogie: tři studie*. Praha: Svoboda, s. 115. ISBN 80-205-0406-0.
6. Henig, D. Transnacionalismus. *Antropoweb* [online]. [cit. 2017-06-27]. ISSN 1801-8807. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/transnacionalismus>.
7. Homoláč, J. 2006. „Louise J. Phillips, Marianne W. Jorgensen: *Discourse Analysis as Theory and Method*.“ *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 42 (2): 429-432.
8. Horák, P. a Horáková M. 2009. *Role liniových pracovníků ve veřejné politice**. In: *Sociologický časopis / Czech Sociological Review* 45. Brno, s. 369-395.
9. Job manual. Dostupné z: <http://www.jobmanual.cz/cs/uvod.html> [online]. [cit. 2017-06-01].
10. Keller, J. 2007. *Sociologie organizace a byrokracie*. 2., přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, Základy sociologie. ISBN 978-80-86429-74-8.
11. Kraus, J. 2004. *Rétorika a řečová kultura*. Praha: Karolinum, s. 184. ISBN: 80-246-0897-7.

12. Lipsky, M. In: Horák, P. a Horáková M. *Sociologický časopis: Role liniových pracovníků ve veřejné politice**. Vol. 45. Brno, 2009, s. 369-395.
13. Ministerstvo vnitra České republiky. *Informace o stavu řízení* [online]. 2017 [cit. 2017-01-08]. Dostupné z: www.mvcr.cz/clanek/informace-o-stavu-rizeni.aspx
14. Ministerstvo vnitra České republiky. *Přechodný pobyt* [online]. 2017 [cit. 2017-06-15]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/prechodny-pobyt.aspx>
15. Szaló, C. 2007. *Transnacionální migrace: proměny identit, hranic a vědění o nich*. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), Sociologická řada. ISBN 978-80-7325-136-9.
16. Veer, P. 2002. *Transnational Religion: Hindu and Muslim Movements*. Global Networks 2.
17. Zákon č. 326/1999 Sb. Zákon o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů 1. 1. 2017. Dostupné z <http://www.mvcr.cz/clanek/aktualni-zneni-zakona-c-326-1999-sb-o-pobytu-cizincu-na-uzemi-ceske-republiky-580539.aspx>.

Příloha 1:

Odposlechnuto při výsleších aneb perličky OAMP.

1. Jaké je jméno Vašeho druha/manžela?
2. Jaké je přítelovo oblíbené české jídlo?
3. Jakou barvu mají kachličky ve Vaší koupelně?
4. Na jaké straně postele spíte Vy a na jaké Vaše partnerka?
5. Jakou barvu mají Vaše zubní kartáčky?
6. Do jakého obchodu chodíte nakupovat?
7. Měl/a jste sex se svým druhem/družkou?
8. Jaká je adresa zaměstnavatele Vašeho partnera?
9. Jaké je téma Vaší diplomové práce?
10. Jak se hodláte chovat ke své ženě a ženám všeobecně?
11. Kde, kdy a za jakých podmínek jste se poznali?
12. Jak platíte účty?
13. Jaký je výdělek Vašeho partnera?
14. Kdo včera vařil večeři a co to bylo?

V této příloze je uvedený pouze krátký seznam toho, jak mohou vypadat otázky, na základě kterých vyvozuje OAMP závěry zda se páry dostatečně znají.